ԲԻՒԶԱՆԴԱԿ

ՀԱՅԴԵՍ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

ԺԴ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 244 — ԱՊՐԻԼ 1/13 1896

1. Բիւրակնեան պաշտամունքը աճգամ մը կը հրատարակուի։ — **2**. Տարեկան գինն է ամեն տեղւոյ համար 1½ Մէճիտիէ, թղթատարութեան ծախքը մեր վրայ ըլլալով։ — **3**. Չեմրէ կը ծախուի 100 փարայ։ — **4**. Հաժանուող գումարի ուզողներ պիտոյ է որ իրենց նամակին մէջ առ խմբագիրն **Տպարան Ց. Մատթէոսեան**, կ. Պոլիս նիշանեաններու եօզուրլու, Ամերիկան խան (Պապըր Չարչը)։ — **5**. Բիւրակնի վերաբերեալ ամենայն գրութեանց եւ հաժանուդական վճարմունք պէտք է ուղղել առ խմբագիրն։ — **6**. Անվճար նամակ կամ ոչ է գրուիր չընդունուիր։ — **7**. Տասն օրինակի համար հաժանուդ գինոյն մէկ օրինակ ձրի կը տրուի։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քարոզ, ընդհանուր եկեղեցւոյ համար. — Կրօնական-Գիտական. — Կարեւորութիւն գաղտնի խորհրդոց եւ զգայմանց. — Մայրեր. — Սէն-Պէռնար լերան վանականները. — Օդին. — Խնայողութեան միջոցի եւ արդիւնաւորելի։ — Վարժարանասի. — Յունական եկեղեցի Գերասիմ Արքեպիսկոպոս Որքանօղլին. — Անմեղ խաղեր. — Ազգային. — Բաղմականան։

ՔԱՐՈԶ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԵԿԵՂԵՑԵՑԻ ՀԱՄԱՐ

«ՍԵՐՄՆ ԲԱՆՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Է» Ղուկ. Ը. 11։

Երբ քնութեան աքանչելի տեսարանը կը դիտենք՝ հանդէս տիեզերական մէջ կը տեսնենք, որ անոր ամենեւին մասն ճարտարապետութիւնն Հաստատուն եւ ընդհանուր օրէնքներով եւ անվրիպ սկզբունքներով կը գործէ։ Իւրաքանչիւր մասնաւոր նպատակ՝ միջոցներով իւրաքանչիւր կը դրսեւորի եւ գոյութեան ներդաշնակութեամբ կ'արդիւնաւորուին։

Օրինակ առնենք սերմը, որն որ Աստուծոյ մէկ ամենակարող բանին ուժը կը առած է, բնութեան մէջ բուսական օրէնքները ծնանելու սահմանուած պատճառ մըն է։ Մարդս՝ անոր սերմանուելու երկիրը մշակելու եւ զայն սերմանելու սահմանուած միջոց մըն է։ Եւ անձրեւին պատասխանելու եւ արեգական ջերմացուցիչ ներգործութիւնն զայն արգիւնաւորելու սահմանուած գործութիւնք են։

Այդ՝ երկրիս երեսը բնական կեանգանութեան, անունդ և երջանկութեան աստղ ունէ բուսական օրէնութեան պիտի չգանաչէր, եթէ պատճառք՝ միջոց և ներգործիչ գործութիւնք քսան իւրաքանչ անգամ և ժամանակի չգործէին։

Ցիրաւի պարզեւատուն ամենայն բարեաց և օրհնութեանց Աստուած ամենակարողն է, բայց հաստատուն և ընդհանուր օրինաց կատարութեամբ ու անխափան սկզբունքներով կը պարգեւէ։

Դարձեալ, բնութեան մէջ երբեմն

արժէքը անոնց քնութենէն և անոնց մով յառաջ եկած արդիւնքէն կը հասկնանք։ Ինչպէս, ցորենի հատը իր մէջը ունի աննդարար զօրութիւն տրուած հանդիպիկ սկզբնապատճառ ուժն, և զայն արդեամբ կը վայելենք, երբ միջոցք և ներգործիչ զօրութիւնք կը գործեն։

Վերածենք այս դիտողութիւնն բարոյական աշխարհին։

Ահա ի պատկեր Աստուծոյ արարչագործեալ՝ մարմնական քնութիւնն ընդ հոգեկանին միացեալ՝ և յաւիտենական անմահ գոյութեամբ եղեւ մական դրախտի երջանիկ կենցաղն յորմէ կացուցեալ մարդկային ազգն մը կամ մարդկութիւն մը կայ, որ այս օր իւր նախնական վիճակէն աւելի նայնիւ ինկած ըլլալով՝ աւերեալ և ապականեալ քնութեան մը թշուառ կացութեանն մէջ կը գտնուի։ Մեղայ և ամեն անսակ մոլութեանց դերն, ինքզինքն յաւիտենական մահ կոչուած ահաւոր և սոսկալի վախճանի մը ենթակայ ըրած։ Ասկէց աղեսպի ցաւալի իրողութիւն մըն է որ ապացուցուած է, ոչ թէ միայն յերկնից տրուած Աստուածայնին վկայութեամբ՝ որ կ'ըսէ, «Ոչ ոք է արդար՝ և ոչ մի, և ոչ դոյ՝ որ իմանայ, և ոչ ոք է որ խնդրէ զԱստուած։ Ամենեքեան խոտորեցան, ի միասին անպիտանացան, ոչ ոք է որ առնէ զբարեգործութիւն, և ոչ ոք է մինչեւ ի մի»(1), այլ՝ իւրաքանչիւր բանական մարդոյ անձնական փորձառութեանէն, աղգաց պատմութիւններու արձանագրութեամբն, և անոնց հնարած կրօնքներովն։

(1) Սաղմ. ԺԴ. 2, 3։ Հռով. Գ. 11, 12։

Ադամի աչխարհք մը իւր անկեալ վիճակէն կրնա՞յ վերականգնիլ, կրնա՞յ նորոգուիլ, կրնա՞յ բարեկարգուիլ, մեղաց ու մոլութեանց դերութենէ ազատ եղած՝ Աստուծոյ երջանիկ ծառայութեանը կրնա՞յ բերուիլ և երկնից սուրբ արքայութեան յարմարիլ։ Ասիկա հարցում մըն է որուն պատասխանը միայն Աստուած կրնայ տալ։ Ուրեմն ըսենք եզեկիէլ մարգարէին հետ, «Տէ՛ր Տէ՛ր, Դու դիտես զայդ(1)»։

Ահա այսպէս փափաքելի վախճան մը յառաջ բերելու օրհնեալ և բարեշնորհ կամք մը և խորհուրդ մը կայ Աստուածութեան մէջ։ Եւ Պօղոս առաքեալ այս ուրախառիթ ճշմարտութեան նկատմամբ խօսելով կ'ըսէ, «Որ առաւելաբար ի մեզ ամենայն իմաստութեամբ և դիտութեամբ։ Եւ յոյժ մեզ զխորհուրդս կամաց Իւրոյ ըստ հաճութեան Իւրում, զոր յառաջագոյն եդ նմա», այսինքն Քրիստոսով(2)։

Այս ամենօրհնեալ կամքը և խորհուրդը որուն համար առաքեալը կ'ըսէ թէ Աստուծոյ հաճութեանը պէս մեղի յայտնուեցաւ՝ համօրէն մարդկութեան կը վերաբերի, և նոյն Աստուածայնին հաճութենէն ան է որ բոլոր աչխարհի յայտնուի. Այո՛, Քրիստոսի ձեռքովն երկրի բոլոր աղգերը պիտի օրհնուին։

Ամենակարողն Աստուած իւր այս բարեշնորհ կամացն ու խորհրդոյն մէջ անփոփոխ է, և զայն յաւուրջ պիտի տանի բուն իւր անհուն իմաստութեան սահմանած պատճառին՝

(1) Եզեկ. Լէ. 3։
(2) Եփես. Ա. 8, 9։

միջոցին և զօրութեան սկզբունքովն ու դործողութիւններով։

Նախ, քննենք այս ամենօրհնեալ կամքն աշխարհի յայտնելու և զայն կնաւարելու սահմանած պատճառը։

Երկրորդ, սահմանուած միջոցը։

Երրորդ, զայն արդիւնաւորող զօրութիւնը։

Նախ, ծայանի է թէ Աստուծոյ կամքը Աստուծոյ Բանին կընայ յայտնուիլ, և իբր գործիական պատճառ յայտնի յարմարութիւն ունի իւր արդիւնքներն յառաջ բերելու։ Ո՛րպիսի պարզ կերպով կը բացատրէ Տէրն մեր այս սկզբունքն, սերմնացանին առակովն։ Սերմը որ կը սերմանուի, բնական յարմարութիւն մը ունի աճունակ ծնանելու և բուսցնելու, միայն թէ անոր իրական արդիւնքը տեսնելու համար պէտք է յարմար հողի մէջ սերմանել և աճմանը հարկաւոր եղած պատրաստութիւնն հոգ տանիլ։ Եթէ ապառաժուտ երկրի վրայ կամ փուշերու մէջ կամ ճամբու մէջտեղ սերմանուելը ըլլայ, ընդհանրապէս յարմար արդիւնքն չտեսնուիր։ Նմանպէս ալ Աստուածային հոգեկեցոյց Բանն, այս երկնաւոր պատգամն, երբ մարդոց մտքին կը ներկայանայ՝ անոնց բարոյական դգայուններն այն աստիճան աւերեալ կընան ըլլալ որ յարմար արդիւնքն երկար ատեն արգիլուի։ բայց եթէ անկեղծ մտիկնելու հանդիպի և սրտերնին վերյուզելու հոգատարութիւն ըլլայ, անոր ազդեցութեան արդիւնքն յառաջ գալը աներկբայելի է։ Այն իբրեւ կենդանի հունտ՝ բարոյական պատրաստ հողերու մէջ հաւատքով սերմանուելէն ետք՝ յարմար աղդեցութիւններով պիտի բազմանայ, ծիլեր պիտի դուրս հանէ, պիտի աճի առաւել քան զառաւել և բարոյական ճիւղեր տարածէ ու գեղեցիկ գալարութեամբ պիտի դգեստաւորէ զնոսայնացեալ բնութիւն։ Ժամանակէ մը ետք դեղատեսիլ ծաղիկներ պիտի դուրս հանէ և լեցնէ բարոյական միջոցին անուշահոտութեամբ։ Եւ վերջապէս պիտի տեսնեն երկրիս ծայրերն որ այս սկզբունք կամ պատճառ՝ մարդուն մէջ հոգեկան կեանք յառաջ բերելու և զայն անուցանելու համար երկնաւոր պարգեւ մըն է։ Այո՛, Աստուծոյ Բանին բնութիւնն ու յարմարութիւնը Իւր կամքին պէս արդիւնք ծնանելու անփոփոխ և միօրինակ է։ Այսպէս կ'ըսէ Տէրն մեր։ «Բանն իմ որ ելանէ ի բերանոյ իմմէ, մի դարձչի դատարկ՝ մինչեւ կատարեսցէ զոր ինչ կամիցիմ»(1)։

Ո՛հ թէպէտ ոմանց սիրտը բնականապէս այն աստիճան կարծր կըըներայ ըլլալ, որ թոլորովին անզգայ ըլլան Աստուծոյ Բանին՝ սակայն անոր յաղթահարիչ զօրութիւնը մինչեւ անդամ ապառաժներն կոտրտելու և աղէկ ու պարարտ հողի պէս ընելու յարմարութիւնն ունի։

«Ո՞չ ապաքէն Բանք իմ իբրեւ զհուր են, ասէ Տէր, և իբրեւ զմուրճ որ հատանէ ղվէմ(2)։» Այո՛ ըստ առաքելոյն Պօղոսի Եբրայեցւոց Դ. 12. «Բանդի կենդանի է Բանն Աստուծոյ՝ և ազդոյ՝ և հատու քան զամենայն սուր երկսայրի, և անցանէ մինչեւ ցոյրուման հնչոյ՝ և ոգւոյ՝

(1) Եսայ. Ծե. 11։ (2) Երեմ. ԻԳ. 29.

և յօդվոյ և ուղղոյ, և քննիչ և մտայ և խոհեղոց պահից»։

Դարձեալ, քննենք Աստուածային Բանին ազդմունքն ալ։ Ինչ ճոխ և վեհ կերպով կը նկարագրէ առանք Սաղմոսերգուն։ «Օրհնք Տէառն անբիծ են և գարձուցանեն զհոգիս։ Վկայութիւն Տէառն հաւատարիմ է և խնամուն առնէ զողոյս։ Արդարութիւնք Տէառն ուղիղ են, և ուրախ առնեն զսիրտս։ Պատուիրանք Տէառն լոյս են և լոյս ամենայն աչաց(1)»։ Եւ Տէրն մեր Իւր մասնաւորելէն քիչ մը առաջ երբ ազօթք կ'ընէր Հօրն սրբացուցանելու համար այսպէս ըսաւ։ «Սուրբ արա զնոսա ճշմարտութեամբ քում զի քո բանդ ճշմարտութիւն է»(2)։ Եւ նկատելով առաքեալ մը կրնար ըսել վստերչպէս թէ «Կամեցեալ ծնաւ զմեզ բանիւ ճշմարտութեանն յինել մեզ պտուղ ինչ առաջնոյ նորա»(3)։

Սրտի սրբութիւն, կենդանի մխիթարութիւն, ճշմարտ ուղղամտութիւն և գործ բարեաց, և առանցնոյն Աստուածային կենաց հաղորդ ըլլալն մեզ ասոնք Աստուծոյ Բանին, այն բարի սերմին ցրմանն է։ Վասնորոյ Պետրոս առաքեալ իր առաջին ընդհանրական թուղթին մէջ այն գերբնական փոփոխութիւնը որ Աստուծոյ Բանին ընդունելուն յորդորած առնէն գրիմնաներեայս՝ սրբութեան մէջ կը բերէ անոնց նմանցնելէն ծնած ըլլալուն համար։ «Որպէս զի եղիցուք մեք յաղագս նորա կամաց ինչ ի նորոգութեան կենդանեաց և հնազանդ կամ Բանին Աստուծոյ»։

Ահա կը տեսնենք Աստուծոյ Բանին բարոյական ուղղութեան հետ կամ ընդհանուր մարդկութեան հետ ինչ առնչութիւն և յարաբերութիւն ունենալն։ Աստուածային բարեշնորհ կամք մը և խորհուրդ մը կայ անկեալ մարդկութիւնն վերականգնելու և բարձրացնելու և տալ կատարեալն իրեն դրծիական պատճառ ապահովեալ է Իւր սուրբ խօսքն։ «Սերմն Բանն Աստուծոյ է»։

Երկրորդ, յայտնի է թէ այս կենսական զօրութիւնն Իւր մէջ ունենալ պէտք Աստուածային սերմը սերմանելն եկեղեցին կ'ենթադրէ, և ապահովաբար դիտաւորութիւնն է։

Ասիկայ կը տեսնենք Փրկչին Իւր եկեղեցւոյն առաջ վերջին կտակէն մէջ «Երթայք յաշխարհ ամենայն և քարոզեցէք զԱւետարանն ամենայն արարածոց»(4)։

Ահա բանին սերմը եկեղեցւոյ կը յանձնուի, ինչպէս սերմանելու առեղը Քրիստոսի գերագոյն իշխանութեամբ բըլլն կը ապահովանուի, և աստուածային կոչմամբ ու կատարեալ եկեղեցին միայն եկեղեցին կը կարգուի տալ փոխանակ ու փրկաբեր գործն յառաջ տանելու իրեն հանձնուած պարտաւորութիւն։

Քարոզելու կամ սերմանելու ապահովուած իր մէջ երբեւ պտուղ կենաց՝ Աստուծոյ խօսքն է, Փրկչին Աւետարանը՝ մաքուր և ոտիկ Աւետարանը եթէ քարոզելու կամ սերմանելու ապահովուած միջոցն եկեղեցին է։ Մա չապահովուիր և չկրնար ընել բան մը քարոզելու կամ սերմանելու

(1) Սաղմ. ժթ. 7, 8։ (2) Յովհ. ժէ. 17, 19։
(3) Յակ. Ա. 18։ (4) Մարկ. ժզ. 15։

մերմ սերմանելոյս, և վշխանութիւն ոչ իրաւանք ջանի տնտեսելոյ ընե-
լոյ, այլ միայն Տէրոջը ատանդածը։
«Մարդարէն յորում երազն իցէ պատմեսցէ զերազն իւր, և յորում
բանն իմ իցէ պատմեսցէ զբանն իմ ճշմարտութեամբ։ Դի՞նչ է յարդ առ
ցորենոյս, ասէ Տէր»(1)։

Այս պարզատեսիլ պատուէրն առաքելոց ժամանակին սկսեալ մինչև աշխարհի վերջը շարունակութեան մէջ եղած և դոյութիւն ունեցող տկեղեցւոյ վերաբերեալ երեք դիտողութիւններով կը հանկնանք։

Ա. Պարզատեսիլ պատուէրն այն է, որ ենթակայ բոլոր աշխարհը ընդհանուր մարդկութեան կը պիտի։ Մարդկային ընկերութեան ամբողջ ժանը։ Ուրեմն յայտնի է որ միայն առաքելական գործուն մէջ և անոնց միջոցաւ չկատարուելոյն այս գործ, և չէր կրնար կատարուիլ։

Բ. Քրիստոսի խոստումնէն այս ծանր գործին մէջ եկեղեցիին այն է, որ մինչև աշխարհի վերջը անոր հետ պիտի ըլլայ։ «Եւ ահաւասիկ ես ընդ ձեզ եմ զամենայն աւուրս մինչեւ ի կատարած աշխարհի»(2)։

Ցայտնի է թէ առաքելոց մինչև աշխարհի վերջը չապրելոյն ու պիտի չապրէին այս գործը լմնցնելու։ Անոնցմէ ոմանք խոստումնէն ըղլալէն առաք կէս դար հազիւ ապրեցան։ Բայց անոնց հետևեալ հաստատուած եկեղեցին մնաց և պիտի մնայ, ու անոր միջոցով Աստուծոյ բարեմտեռակ իմաստութիւնը յայտնի պիտի ըլլայ ոչ միայն երկինքը եղող իշխանութեանց ալ պետ-

(1) Երեմ. ԻԳ. 28։ (2) Մատթ. ԻԸ. 28։

թեանց, այլ նաև ընդհանուր մարդկութեան։ Եփես. Գ. 10։

Յեսուէի արմատէն եղած ընձիւղին՝ այսինքն Քրիստոսի խաղաղ հոգիովը թագաւորութիւնը այնպիսի արձանչելի յաղթանակներ պիտի ընէ աղգաց և ժողովրդոց վրայ, որ երկիրը Տէրոջը գիտութեամբը պիտի լեցնէ ինչպէս որ ծովը ջուրերով լցուած է ըսէ Տէրը։

Աշխարհք Աւետարանական հռոմայ գիտութեամբը պիտի լեցուի քարոզութեան միջոցովը, և այս հնազանդի խոստմունքն ինչպէս կատարուիլը եղեկիել մարգարէին յուսուած ուրը ջուրերու աւելիբլէն կրնանք հասկնալ։ Եզեկ. Խ. 1–5։ Այս ջուրերուն բղխած տեղը անոնց յառաջ երթալու ճամբան՝ վերջին աստուածութիւնը՝ անոնց աւետարարուիչ բնութիւնը որ տարածուած տեղերնին կենդանութիւն պիտի սփռէին ամեն չարժուն կենդանեաց, որ վրերկաւէտ ու հոգեպարար ալիքները պիտի բոլորէին, հարկաւորապէս խորհրդաւոր իմաստ մը կը պարունակէ։ Եւ տարակոյս չկայ Քրիստոսի աւետարանն ու անոր վրկարար գիտութիւնը յուսուած ըլլալուն որ երուսաղեմէն սկսած բոլոր աշխարհը պիտի լեցուն ինչպէս որ ծովը ջուրերով լեցուած է։

Այս խոստմունքներն տակաւին կատարուած չեն, բայց պիտի կատարուին։ Սուրբ ջուրերն տակաւին լողացուելու չափ եղած չեն, աշխարհք Տէրոջը գիտութեամբը լեցնած չէ, և թէ մարդկային ընկերութեան մեծ մասը դեռ տգիտութեան խաւարի մէջ է։ Եկեղեցւոյ յաջողութեան հանդիս-

ալը հասած չէ դեռ։ Թէպէտ մօտեցած ըլլալուն պատրաստները կրնանք ընդ աղօտ նշմարել։ Սիօնի զաւակաց գործը կատարուած չէ և անոնց մէջ հանգիստ բնակողներուն վայը տակաւին անցած չէ։ Եկեղեցւոյ միաւորութեանն յանձնուած ընդարձակ դաշտին խիստ մեծ մասը տակաւին անայլ ու խոպանացեալ կը կենայ։ Պէտք է մշակել, պէտք է սերմանել կեանքին սերմը։ տակաւին շատ վարուցան պէտք է։ Պէտք է որ քրիստոնեաները իրենց սեպհական գործ ընեն օրհնեալ Աւետարանը խրկել և տանիլ հասնին աշխարհք անբնակ մարդկութեան։ Պէտք է որ եռանդով աշխատին լեցնել բովանդակ աշխարհ Քրիստոսի փառաւոր Աւետարանին պանծալի աւետիսովն։

Այո՛, եկեղեցին պիտի կատարէ այս Յեռանուագանդ գործը, պատասխանատուն ինքն է։ Թէպէտ գործը ծանր է, և թէ՛ նիւթական թէ բարոյական արգելքներ ալ կան եկեղեցւոյ առջեւ, բայց տեսանենք թէ ի՛նչ մեծ ու քաջալերիչ պատրաստութիւնք արդէն եղած են ու կ՚ըլլան աշխարհի մէջ ի նպաստ այս գործին և ի քաջալերութիւն եկեղեցւոյ։

Թէև մարդկային աղդին խիստ մեծ մասը տակաւին անդարձ առանց Աստուածգիտութեան կը կենայ, սակայն պատճառ ունինք ըսելու թէ անոր երկու երրորդ մասէն աւելին արձակուած է նախապաշարմանց չըղթաներէն։ Եւ թէ Աստուածաշունչը այնքան լեզուներու թարգմանուած է ու կը հրատարակուի, որ առ ոսկան վեց հարիւր միլիոնէ աւելի մարդիկ կրնան զայն առնալ ու կարդալ։ Եւ շատ արագաշարժ մամուլներ արեգական ծագելէն մինչեւ անոր մայրը մտնելը կը դառնան ու կը դառնան այս մեծ գործին պատրաստութեանը համար։

Ներկայ դարուս վերջին կիսուն մէջ դտնուած ու երեան եկած բնութեան գարմանալի գտածոները, որք հետաւոր երկիրներ ու քաղաքներ իրարու կը մօտեցնեն և ազգաց ու ժողովրդոց մէջ յարաբերութիւնները հաստատուելու դիւրութիւններ կուտան, արդէն սկսած են վերկութեան աւետիսը ազգաց հաղորդելու մասին եղած դժուարութեանց խափանմանը ծառայելու։

Տէրութեանց մէկզմէկու հետ ունեցած և կնքած դաշնագրութեանց ցանկին մէջ՝ խղճի և կրօնի ազատութեան խնդիրը առաջին տեղ բռնած է։ Նաև Աստուծոյ զաւակներն իրենց սահմանած քն այս մեծ գործին առատ բաժին հանելու աւելի յօժարակամ և պատրաստ կը դտնուին։

Աստուծոյ թագաւորութեան նահանգները վառուած Քրիստոնեայք և եկեղեցիք ձեռք ձեռքի տուած բազմապատկեալ ղօրութիւնով դործելու կը միտքանին։

Պատանեաց և երիտասարդաց ուղիղ և լիակատար դաստիարակութիւն տրուելու խնդիրը՝ որ մեծապէս նպաստիչ է Աւետարանական յաղթանակին՝ երկրիս ամեն կողմերն արձագանգ կուտայ։ Բայց այս ամեն բաներուն հետ մեկտեղ արդիւնաւորող ներդործիչ ղօրութեան մը կը կարօտինք, որ է մեր քներուս

երրորդ և վերջին բանը։ Այն է՝ երկնառաք իմանալի անձինքն Հոգւոյն Սրբոյ ներգործիչ զօրութիւնը։ Ինչ պատշաճութեամբ բառած է Հոգեւոր երգիչ մը սա երկու առնները։

«Պաշտօնեաներդ պարապ կ'երթեն,
«Մեռած մարդոց կը քարոզեն.
«Հոգիդ չէջած ասոնց վերան,
«Անոնք գուր տեղը կը պառանան։

«Բայց Սուրբ Հոգւոյդ զօրութիւնը
«Կեանք կը բերէ մահուան մէջը,
«Զոր ոսկորներ ձայնովը կ'երկան,
«Նոր յարութեամբ կ'ուրախանան։

Եզեկիել մարգարէին տեսած այն ահաւոր տեսիլքը՝ այնինքն չոր ոսկորներով ծածկուած դաշտին տեսիլքը՝ որով Իսրաէլի մեռած յոյսը կենդանացնել ուղէց Աստուած, որպիսի պատուէր և մխիթարիչ դաս մը կը սորվեցնէ մեզ։ Զորյած ոսկորներուն քան կամայ Տեառն եզեկիել Աստուծոյ խօսքը խօսելով, ոսկոր ոսկորի կցուեցան և չիղերով ու մսով պատեցան, և երբ շունչը կամ Հոգին փչեց անոնց վրայ, կենդանացան ու ոտքերնուն վրայ կայնեցան իբրև մեծ բանակ մը։

Ո՛հ հոգեւորապէս մեռեալ մարդկային ազգին վրայ Աստուծոյ Հոգիին փչելովը է որ անոնք պիտի կեանք առնեն։

Աւետարանի քարոզութեամբ գրուած առաջին հիմը իբրև պայման վրկութեան՝ դէպի Աստուած ապաշխարութեան ու Տէր Յիսուս Քրիստոսի վրայ եղած հաւատքին հիմն է։ Գործ. Ի. 20։

Բայց մեղաւորին ապաշխարութեան պէտքը և Յիսուս Քրիստոսի կարօտ ըլլալը զգացնողը Հոգին Սուրբ է, որուն համար ըսաւ Քրիստոս. «Եւ Նա եկեալ յանդիմանեացէ զաշխարհ վասն մեղաց՝ և վասն արդարութեան՝ և վասն դատաստանի»։ Ինչ պատուական խոստմունքներ ունինք այս երկրի օրերուս մէջ Անոր գալուն և աւելն կարգի և հաստակի մարդկանց մէջ Իւր աստուածային ներգործութեամբը կեանք յառաջ բերելուն նկատմամբ։ «Եւ եղիցի յետ այսորիկ յաւուրս յետինս՝ ասէ Աստուած, հեղից հոգւոյ իմմէ ի վերայ ամենայն մարմնոյ», այո՛ տղայոց վրայ, աղջկանց վրայ՝ երիտասարդաց և ծերոց վրայ, ծառաներու և աղախիններու վրայ։ «Ծաց ջուր ի ծարաւ ոք ոյց դնան յանդղդողջ. հեղից զոգի իմ ի վերայ զաւակի քո՝ և զօրհնութիւնս իմ ի վերայ որդւոց քոց։ Եւ զօաբճասցին իբրև զխոտ ջրարբի, և որպէս զուռ ի մէջ գնացից ջրոյ։ Մին ասասցէ, Աստուծոյ եմ ես, և միւսն խրախոյս բարձցէ յանուն Աստուծոյ Յակոբայ. և միւսն գիր հանցէ ձեռամբ իւրով թէ Աստուծոյ եմ ես»(1)։

Ո՛հ ինչ օրհնեալ և սրտաշարժ խոստմունքներ են սոնք և ո՞րչափ եռանդով և թախանձանօք խնդրելու ու սպասելու ենք, որ այս Աստուածային անսուտ խոստմունքներն կատարուին և լիուլի կատարուին մեր ու մեր բոլորտիքը եղողներուն մէջ։

Արդ՝ վերջապէս քննենք Հոգւոյն Սրբոյ սոյն հրաշագեղ գործոյն կատարման նկատմամբ Աստուածային նախախնամութեան ընթացքն ալ։

(1) Եզեկ. Խէ. 15.

(1) Եսայ. ԽԴ. 35.

Արդէն դիտողութիւն ըրինք մէկ ինքն հատատուն և անվախճան օրէնքներով և ակզբունքներով կը դործէ։ Առաջ պէտք է մտքերնիս կարգադրեանք սակ մնկած հոգեւոր թիւնները ըլլայ։ Պզտիկները վերցնելով և ուղիղ ու Աստուածահաճոյ միջոցներ դործ դնելով կրնանք յուսալ կամ ակնկալել Հոգւոյն Սրբոյ զեղումներ և ներդործութիւններ։ Աստուածային նախախնամութեան ընթացքը ճիշդ նոյն է ընդհանուր դասաւորութեան մէջ, ինչ որ է բնութեան մէջ։ Պէնճէկոստէի ծրն երեք հազար հոգիի չափ մարդիկ Հոգւոյն Սրբոյ յանկարծական զօրութեամբը ներդործուած սրտերնուն մէջ զարնուելնին առաջ՝ առաքեալք և հաւատացեալք միասին մէկտեղ եկած մէկ սիրտ և մէկ հոգի եղած էին։ Անոնց մէջ եղբայրութիւնն իր ճշմարիտ և ուղիղ նշանակութեամբ ճանչցուած և հաստատուած էր։ Անձնուրացութիւն իր յատուկ նշանակութեամբ ամենուն վրայ մեծութիւնակ կը տեսնուէր, և այս պատրաստութեանդ դէմ մեծութեամբն սկսան խանգարել Փրկիչը քարոզել։ Ո՛հ, ինչ ազդու էր անոնց քարոզութիւնը որ երեք հազար հոգին մէկտեղ խաչին առջեւ խոնարհեցուց։ Ծիրանաւաճառ Լիդիացի սիրտն Պօղոսի խօսքերը հասկնալու համար երկնային զօրութեամբ բացուեցաւ առաջ Պօղոս ինք՝ այլ հրաշալի դէպքը տեսնելու և վայելելու վիճակի մէջ պատրաստ դտնուելու էր։ Առանց Հոգւոյն Սրբոյ ճառերնիս պատրաստելու ատեր ներդործիչ զօրութեանն սպասել՝ չնորհաց թագաւորութեան մէջ հոգեհանգստական ընթացքի և օրհնեալ հակառակ դիմք մը բռնել է։ Քրիստոնեայ եկեղեցիք և պաշտօնեայք՝ քոյրեր և եղբայրներ, հայրեր, մայրեր և զաւակներ, մեղմէ խրատանիւրի ճակատին վրայ դրոշմուած այս սուրբ ու պատուական անունը՝ թող իրապէս և իր ճշմարիտ նշանակութեամբը սրտերնուս վրայ ալ դրոշմուած ըլլայ։ Յանիժամ պիտի կարենանք կանչել և հրաւիրել զՀոգին Սուրբ որ դայ հիւանդին և հարազատին և երկնից չորս հովերուն ու փչէ Ցերոջը այդ բնին վրայ՝ որ փչե աչխարհի բովանդակ դաշտին վրայ տարածուած անդղայ հոգեներու վրայ որ կենդանանան։ Եւ անշուշտ հիմակուան շատ արցունքով եղած աղաչանքն ալ կանչեն եաք՝ վհատեցուցիչ շատ օրեր ու ժամանակներ պատահելին եաք՝ յուսահատութեամբ շատ կարճատեսներ ու երկչոտներ եա քաշուելնին եաք՝ քանը երեւցած պէս չըլլալով՝ յանկարծ պիտի տեսնենք, որ ձմերային տխուր և երկայն դիշերներն անցեր են, գարնան զուարթ և դեղեցիկ արշալոյսը եղած է, արեգակ իր ոսկեթել ճառագայթներն կը ցուցնէ հարիւրներն, և կը տարածէ իր կեանսաբեր ջերմութիւնն կամայ կամայ բարոյական աշխարհի դաշտին վրայ, սերմանուած սերմերն ապարդիւն եղած չեն, տունկերը կը բողբոջեն, երկնային բաղցը երդեր կը լսուի, և օրհնեալ Աստուծոյ փառաւորեալ Աւետարանն արագ յառաջադիմութիւն կ'ընէ և անդիմադրելի զօրութեամբ սրտէ ի սիրտ կանցնի աշխարհիս մէկ ծայրէն մինչև միւս ծայրը։

Օրհնեալ ես Աստուած։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ

ՄՈՎՍԷՍ

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ

Մովսէս հանդէպ գիտութեանց

(Շարունակութիւն տես թիւ 243)

Ամբիծ մտածելու կեցուածքով մը գիտնոյ մը ուշադրութիւնն հրաւիրած է, այն է՝ դոյզ բառն որ Եբրայականին մէջ ջերմութեան գաղափար ալ կը տայ, և զրամանագիր չունի, միանգամայն կը նշանակէ մարմնոյ արտաշնչութիւնն և ծխի փաղձն յառաջ եկած լոյծ հիւթի մը։ «Դիտողութեան արժանի է, կ'ըսէ Պ. Շօպար, որ դոյն և ջերմութիւն միեւնոյն բառով բացատրուած են ի Ս. Գիրս պարզ միեւնոյն բանն։ Անկէց կը հետեւի որ Եբրայականին խմածով ոչ միայն լոյն այլ նաեւ ջերմութիւնն ալ պէտք է հասկնանք։ Ուրեմն ալօր (אֹור) բառն պէտք է թարգմանենք ջերմութիւն արտադրող դոյն, որ հաւատարէ գեղեցիկ ծնունդ առած գիտութեանց դարձածած չիւիքօ-ելիքտօ մանելիքին դարձուկին առած Ս. Գիրքն երեք հազար տարիներու առաջնութիւն մը անեցած կ'ընծայ արդի գիտութեանց վրայ։ Պէտք է դիտել, մեր ՅՈՅՍ կոչած երեւոյթն նոյն բարիացնելու հատկութիւն, որ ալօր բառն ունի արտահոսութեամբ կամ խտացումով արտահոսութեան յառաջ եկած լոյծ հիւթոյ մը դանդաղութիւն կը ծանչ»։ «Ջերմութեան և լուսոյ ծագումնոյ միջոցներուն, կ'ըսէ նաեւ Մարսել որ Սէբ, այնպէս ընդհանուր ցուցուած է Մովսէսի պատմութեան մէջ, բոլորովին համաձայն է գիտութեան վերջին յիշատակներուն հետ։ Պ. Արագօ առնէ հանճարեղ միջոցները գործ կ'ածէր պղտիկ լուսոյ բնութեան հետ առընչութիւն ունեցող խնդիրն. բայց, երկեն առաջ, Մովսէս կարծես անոր լուծումն առած էր ի նպատա արդի բնագիտաց, և մթութեանց տեսական գիտութեան կարեւորին եզած»։ Որովհետեւ, անշուշտ Մովսէս ներշնչեալ և առաքնորդեալ էր Աստուծմէ, այն էակէն որ իր անբռնելի հարցումներն կ'ուղղէր Ծորաց, որոց լուծումն կարծես մեր գարուն վերապահեալ էր։

- Վերջապէս, երկրաբանական գիտութիւն, բոլորովին նոր, կը գայ միանալ Մովսէսի Տիեզերածնութեան ճշմարտութեան՝ լուսոյ և նոյն իսկ բուսոյ երեւման մասին նախ քան զարեգակն։ Հաստատուած է որ մեր կլիմայիս տակ գտնուած բոլոր ծովերն Ամերիկայի մէջ գտնուածներուն տեսակէն կամ անոնց նման են, այսպէս, երիտ կիսատնոյց մէջ արեգակնային ջերմութեան անհատապարտութիւնն որ պատճառած է երկրքին մէջ սառցի բուսական արտադրութեանց տարբերութիւնն, այն գարուն մէջ դիտութիւն չունէր. լուսոյ և ջերմութեան կեդրոնական չորսանկութիւնն մը, կամ լուսատու միջնորդ մը և կամ ջերմութիւն արտադրող չունայ հաստատապէս բաշխման որ և եղնէ նակ մը հարկաւոր է բացատրելու համար բուսոյ այն ներմուծութիւնն։

«Ծննդոց գրքին պատմութեան և բնական գիտութեանց նորագոյն գիւտերուն մէջ եղած յարաբերութիւններն, կը հետեւցնէ Մարսել որ Սէբ, խիստ նշանաւորներէն են։ Երրայեցի Օրէնսդրին հանճարն նոր ճամբայ մը

կ՚առնէ ասով. և արդելք մը չ՚ունիմք ճանչնալու ի նա կամ յայտնութիւն մը ի վերուստ, կամ դոնէ հանճարոյ թռիչ մը՝ որ բնութեան գաղանիքն կը դուշակէ, զանոնք չվնասատուղ խաւարն կը լափանոյշ և կ՚առաջնորդէ ի ճշմարիտ ներշնչութիւնն՝ որ յաւիտենական ճշմարտութեան մէկ ճառագայթն կը բերէ մարդոց»։

4º. «Եւ ասաց Աստուած, թղխեսցէ երկիր զբանջար խոտոյ» . . . եւն։

Ահա կը մոռնանք բուծաբանական երկրաբանութեան մէջ, այսինքն՝ երկրագնեան ձեւակերպութեանց և յեղաշրջմանց դիտութեան մէջ՝ իւր նեղքին խաւերն քննելով, և կը հասնիմք մինչեւ այն խաւերուն մէջ զետեղուած գործարանաւորեալ էակաց մնացորդներուն։ Բայց նախ այս դիտութեան բանալին աչքի առջեւ ունենամք և դծենք այն կարգն՝ յորում երկրի զանազան խաւերն, սկսեալ մեր ոտքի պատմական խաւէն մինչեւ այն առաջին կրանիթին՝ որ իւր կարիքն է երկրագնեին, կը ներկայանան մեզ դիտողութեան։

ԶՈՐՐՈՐԴԱԿԱՆ ԿԱՄ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԽՍԻԵՐ

Երրորդականք

Ցագումն մարդոյն.
Ոկրային պրեը, շքեղն կոյտեր.
Ցամաքային ստեղծուրք –
Ծովային ստեղծուրք.
Կմախք թռչնոց։

Երկրորդականք

Ո՛չ մի ցամաքային կենդանի.
Փետուրք թռչնոց.
Առաջ ծովային խոշոր սողունք.
Ծովային սողունք.
Թռչնոց հետքեր և ոկրոտի նոր դասուած։

Առաջինք

Ձկունք.
Միջատք և մարախք.
Առաջ ցամաքային բոյսք.

Ամենահին ձկունք.
Մամուռ տեսակէն ցամաքային ստեղծուրք, հաղուագիւտ.
Կակղամորթք, եռաբլթակք առատ.
Ծովային բոյսք, գորտնաբուսք, ծովասեղ։

Նախնականք

Մեռեալ բնութիւն ամբողջ մետաղային կամ հանքային։

Այսպէս դիտութիւնն կ՚ընձեռէ մեզ առաջնորդող թելն, զոր կըզնամք Արարչութեան խոտոյ մէջ խաւաուորելով և հոն խիստ վճռական և խիստ անակնկալ վարձոյ մը տակ դնել զՄոսէս։

Նախ, բուսոյ կազմակերպութեան մասին, Մոսէս բացայայտ կ՚ըսէ որ երրորդ օրն տեղի ունեցաւ։

Դիտութիւն, յետ հարցաքննելոյ զբնութիւն, կը պատասխանէ որ Մոսէս ճշմարիտ խօսած է։

Ցիւրաքանչիւր, Մոսէս բոլորուն միայն մէկ արարչութիւն կը պատմէ, բայց այս միակ արարչութեան մէջ կարի զարմանալի ճշմարտութիւն մը կը տեսակարարէ, ինչ որ բնութիւնն ու դիտութիւնն կը հաստատեն, երեք տեսակ բուսաբերութիւն, ներով, խոտ և ծառ, որք միանգամ առեղծուածաբար իրենց նախատիպերուն մէջ հետզհետէ դուրս եղած են իրենց արարչութեան միւս մասանց հետ ունեցած առնչութեան համար, և բոլորովին ճշդիւ կը համապատասխանեն երկրաբանական խաւերուն մէջ գտնուած բուսոյ յաջորդական կարգին՝ ուր նախ կը գտնուին բազմախորշ տունկերն, յետոյ խոտերն, հուսկ ուրեմն ծառերն։

Մանրամասնութեանց այս միօրինակութեան մէջ արուեստակեալ կամ բռնազբօսիկ բան մը չ՚կայ, որովհետեւ այս ամենուն մէջ ճշմարիտ օրէնք

մը, կարգ մը կայ և այդ օրէնքն կամ կարգն կը կազմէ ամբողջ ար-
ուեստական պարզ ըսելը, հակայ գործ-
ողութեան անդի ունեցած է ուղղակի
իրենց կազմակերպութեան կամ դա-
տարանաւորութեան կենսական ըլլալն
համեմատութեան չափով։ Մեր այս
նկարագրած ամեն բաներ ինչպէ՞ս
դրուած են գրոց ամենէն հնայն մէջ,
ինչպէ՞ս այս Գրքին հեղինակն կրցած
է գուշակել այսչափ ուղիղ և այսչափ
ճիշդ, և բուսոյ կարգին երեւումն
նկարագրելու համար միայն երեք
բառ գործածելով դնել զանոնք այն
կարգին մէջ՝ զոր խոտաբահանջ
ճշմարտութիւնն իրենց կը ցոյց տայ...։

Ա. յս հարցման պատասխանն շատ
դիւրին է, երբ այս Գիրքն նկատուի
իբր ներշնչեալ։ Ընդհակառակն շատ
դժուարին է, երբ պարզապէս գի-
տութեան տեսակէտով դիտուի Ծնն-
դոց Գիրքն, որովհետեւ այն ժամա-
նակ համր զարմացմամբ մը միայն
պիտի կարենանք պատասխանել։

Պ. Ասոլֆ Պրօնիեար որ բուսական
աշխատած է բուսոց ուսումնասիրու-
թեամբ, ցամաքային բուսոց նկատ-
մամբ գրած է որ ոչ միայն նոքա
ցամաքային կենդանեաց ստեղծուա-
ծէն առաջ են, ինչպէս կ'ըսէ Մովսէս,
այլ և այն ժամանակամիջոցին մէջ
բնութեան վիճակն կը պահանջէր որ
այնպէս ըլլար։

Պ. Ասոլֆ Պրօնիեարի հանճարեղ
խուզարկութիւններէն կը հետեւի որ,
կ'ըսէ Պ. Ամբէր, այն հեռաւոր ժա-
մանակաց մէջ մթնոլորտն խիտ մեծ
քանակութեամբ ածխային կազ կը
պարունակէր՝ որչափ չ'ունի այսօր։
Սա անյարմար էր կենդանեաց շնչա-
ռութեան, բայց խիտ յարմար
բուսոց, ասոնց կը հետեւէր եւս
բարձր գործարան մը բուսեղինաց,
որուն կ'օժանդակէր և մէջ այլոց
եւս բարձր ստեղծման մը ներմու-
թեան։ Այսպէս կրնանք բացատրել
բուսոց առաջնութիւնն քան զնչա-
ւոտս և իրենց հսկայական հասակն։
Այդ ատեն բրածոյ վիճակի մէջ կը
գտնենք մեր դեռնատամուռներուն և
պատատուկ մամուռներուն նման բոյ-
սեր՝ որք երկաքէն մինչեւ երեք հա-
րիւր ոտք երկայնութիւն ունին։ Ծնկոց
չպատուական ծծումէն յառաջ եկած
ածխային կազին պակսիլն հետզհետէ
կը տարբաղադրէր օդն՝ որ վերջ ի
վերջոյ իր արդի վիճակին եկաւ հա-
սաւ։ Ջուրն կարի նուազ քանակու-
թիւն կը պարունակէր անկէց։ Սա-
կայն մթնոլորտն տակաւին անյարմար
էր շնչառոյց կեանքն սնուցանելու
համար, ուստի հարկ էր որ ամենէն
առաջ ջրոյն մէջ երեւէին շնչառոյց
կարգին պատկանող այս առաջնին ե-
ակներն»։

Երբ բան մը իր ընդհանրականու-
թեան մէջ ճշմարիտ է, ամեն ճշդիւտ
դիտողութիւնք յաջորդաբար կ'օ-
ժանդակեն անոր, ասոր համար է որ
Եւրոպիոյ առաջնակարգ բնաբոյժնե-
րէն և բնագէտներէն մին, Պ. Տիւմա,
իւր գործարանաւոր եակաց վի-
ճակագրութեան մէջ կ'ընդունի բա-
սական արտադրութեան առաջնու-
թիւնն՝ խիտ կարուկ խորհրդածու-
թեամբ մը. որովհետեւ կենդանական
կարգն իրեն հարկ եղած տարերքն
բոլորովին չհնաւած և պատրաստ
կ'առնէ բուսական կարգէն, մինչդեռ
իւր կնդրկին՝ օդոյն և երկրին միջո-

ցած բուսոյ կը վերադարձնէ անոնց աճման և զարգացման հարկ եղած տարեքերն։

Ա. յատ. հանդերձ, Պ. Տիւմա և Պ. Պրօնեար բնաւ մտքերնին անցուցած չեն դիտութիւնը խոնարհեցնել ի պաշտպանութիւն Մոլխիի։ Սակայն ինչ բանի կրնամք վերագրել այս ներքաշնակութիւնն այնպիսի կէտերու մեջ, որք խիստ և անտեսանելի քննութեանդ առարկայ եղած են Մոլխիի Տիեզերածնութեան դէմ կռուելուն, և միայն երկրաբանական, բնաբանական և բնաքուծական յառաջացուել դիտութենդ աշխատութիւնը կրնային ցուցադրել։

3°. «Հանցեալ ջուրք զեռունս շրջեցոց կենդանեաց զոր հանին ջուրք ըստ ազգի», բացատրութեան։

Ինչպէս որ հնչատրայ կարգն ևս հնճռուտութեան տեսակէտով ծոլայինն կը դառնայ կ'ըլլայ նախ գոնջային, այսպէս ալ բուսական կարգն այս վերջին յատկանիշով ի յայս կը դայ Սիլուրեան խաւէն սկսեալ դպրդասերներու տեսակին մէջ, և ասոնք է որ մինչեւ ածխատարածութեան սկիզբն կընամք բարձրացնել դինքն, որմէհետեւ իր կատարեալ անուշն ու զարգացումն առած է և կ'առնէ ածխային խաւին մէջ աշխարհի առաջ կերպով որոյ մեծամեծ օգտութիւնն կը վայելենք մեք այս ուրացող դիտութեան դէմ մէջ։

Ա. յոպէս կարգաւ կ'երեւին բոյսք, ծոլային կենդանիք, բայց ոչ ուսուցական յամարային կենդանիք։ Սոքա ամենէն յետին ժամանակի մը վերաբերեալ են։ Սողունք և ծոլային դիւանք բոլորապէս կը դրաւեն երկրագունդն ձկանց հետ ուռնաւորք ներկէն չատ առաջ։

«Աւազաքարերու խաւէն բարձրանալով, կ'ըսէ Գիւվիէ, օր միայն մեծամեծ պատնէշներու, ապառաժներու հեռաքերը կը տեսնեմք, կը հասնիմք կրահողի զանազան խաւերուն։ Այս խաւերուն մէջ է որ գետնոց դասակարգն կը գտնեմք իւր ամբողջ ընդարձակութեան մէջ։» Հերձաքարերէն քիչ մը վեր, կ'ըսէ ուրիշ տեղ մ'ալ, օր այնչափ առատութեամբ կան ձկունք ծովու և անոյշ ջուր, կը գտնուի ժիւռայի կրահող ըսուածն. ան ալ ոսկրներ կը պարունակէ, բայց միշտ ՉԵՒՆՈՅ ոսկրներ։ Այս բազմաթիւ ձուածին չորքոտանեաց՝ որք ամէն հասակէ և ձեւէ կը գտնուին, այս կակղամորթներու, կրիաներու, թռչող գետնոց, մեծամեծ մողէզներու, վիթխարի սողուններու մէջ է որ առաջին անգամ կը հանդիպիմք քանի մը ծովային մաներ տեսնելու։ — Ինչ որ ալ ըլլայ, յայտնի է որ գետնոց դասակարգն բացատապէս աէրն եղած է երկրագնային»։

Մոմբէօ է խօսողն թէ Գիւվիէ, որպիսի կատարեալ հաւատացեալ թիւն։

Սակայն Գիւվիէ քնաւ չ'խօսիր թռչնոց վրայ՝ որք կ'երեւին Մոմբէի պատմութեան մէջ ծովային կենդանիներէն անմիջապէս վերջը կ'երեւի թէ գիտուն երկրաբանն դասած չէ թռչնոց հետքերը իւր հետախուզած այն լաւ խաւերուն մէջ։ Այնչափ յուսահատութիւններէ վերջ կարծել թէ Մոմբէս մոլորած է, յանդգնութիւն է, ահագին պէսպէս է հաւատալը մարդոց խուզարկութեանց անկատարութեան։ Ահա ինչ որ կը պատչէր պզտիկն բանականութիւնն Գիւվիէի ժամանակ, և ահա ինչ որ դիտութիւնն այն ժամանակէն ի վեր եկած է հաստատել՝ առանց դիտնալու հաւատարիմ յերկնից ընդունած իւր պաշտօնին, և սկսած է քար քարի վրայ դնելով կառուցանել և կանգնել ճըշմարտութեան տաճարն՝ զոր կործանելու կ'աշխատէր երբեմն։

«Մինչև այս վերջին ժամանակներս, կ'ըսէ Պ. Ներէ Պուպէ, անհերքելի փաստ մը գտնուած չէր՝ որով կարելի ըլլար հաստատել թռչնոց գոյութիւն երկրաբանական երկրորդ գարուն մէջ։ Բայց մօտ ժամանակներս, 1836 թուականին, զանազան թռչնոց տեսակներ ի յայտ եկան և ճանչցուեցան Մ'Լայեալ նահանգաց կառմիր աւազաքարերու խաւին մէջ»։

«Ամէն օր, կ'ըսէ ուրիշ գիտուն մ'ալ, նորանոր դիւտեր բացայայտ կը ցցուհեն որ թռչունք երկրագնային ամենահին բնակիչներն եղած են։ Այս չնչաւորք բրածոյ վիճակի մէջ կը գտնուին մինչև ստորին երկրորդական խաւերուն մէջ. գունատ աւազաքարերուն մէջ կ'երեւին իրենց ոտից պարզ հետքերով, ժիւրայեան խաւերուն մէջ իրենց բարձր սրունքներով, Մոնմորիլի գաճի հանքին մէջ ինն տեսակներ, յաւիշտակիչ, հաւ և թաղանթոտն, ևն. ևն։

Երկրաբանօրէն հաստատուած չէ թէ թռչունք աներեւոյթին գնահատիչներն եղած դղրան երկրագնային, և Մոմբէս՝ ամենէն առաջ տեղծուած չնչաւորաց թուարկութիւնն ըրած ժամանակ, ծովային կենդանիներէն վերջը կը դասէ զանոնք, բայց ստոյգ է որ խիստ հիններէն են և շատ առաջ քան յամաքային կենդանիներն։

վերսիչեալ խորհրդածութիւնները դուրս, թռչնոց գոյութիւնն հաստատուած է Իսահան խաւին մէջ դանուած կմախքներով, և ժխտոյեան խաւին մէջ դանուած վերստուներով։ Նմանապէս դանուած են ածխային խաւին մէջ՝ որ աւելի ձկանց կը վերաբերի, միջատներ, մարախներ՝ որք Մոլսիսի թռչնոց կարգին մէջ կրնան դասուիլ։

Ա. յայէն Մոլսիսի պատմութիւնն բոլորովին հաստատուած է դիտութեան միջոցաւ՝ ծովային կենդանեաց և թռչնոց մասին եղած նկատից դիտողութեամբք։ Մէկ կողմ թողումք լրականութեան ճշդրտութիւն, ի նկատի առնումք միայն մեր դարուն մէջ ի յայտ եկած օրինաց ճշդրտութիւնն, այսինքն թէ՝ արարածոց առեղծադործութիւնն տեղի ունեցած է յամենայնի պարզին ի բազադրեալն, ինչպէս բուսոց նոյնպէս և ընչաւորաց հասնալ, վերելակ յաջողութեամբ մը անողնայարներու (կակղամորթ և հեռաբլթակք), պարզ ձուածին անդնայարաւորներու (ձկունք և թռչունք), ձուածին չորքոտանիներու, յանդրային ոտնաւորներու և վերջապէս մարդոյն։

6°. «Եւ ասաց Աստուած. հանցէ երկիր շունչ կենդանի ըստ ազգի չորքոտանի, եւ սողունս եւ գազանս երկրի ըստ ազգի, եւ եղեւ այնպէս»։

Դիւվիէ երկրաբանական խաւերուն մէջ քալթրանալով ուր գտած էր ծովային կենդանեաց բրածոյները, կը հանդիպի յանդրային կենդանեաց, և ասոնց կը ցցունէ այս յաջողութիւնն.

«Մարդը է որ ձուածին չորքոտանիներն չատ աւելի առաջ կ'երեւին քան կենդանածիններն։ Բաղմաթիւ կրիայք, կոկորդիլոսք, կաճային խաւէն վար են։ Ուրիշ բաղմաթիւ մողեզանոտակք և մեծամեծ կրիայք նոյն իսկ կաճային խաւին մէջ կը գըտնուին, բայց ասոնք ամենքն ալ ծովային կենդանիներ են։ Կ'սկըսինք գտնել ծովային ոտնաւորներու նկարներ, այսինքն՝ խոտակեր կէտերու, փոկերու, խոշոր աւազաբարերու խաւին մէջ, — բայց տակաւին չկայ ոչ մի ցամաքային ոտնաւորի ոսկր։ — Ցեց բազմատանջ խուզարկութեանց անկարելի եղաւ ինձ գտնել որ և է որոշ հետք մը այս դասակարգին՝ խոշոր աւազաքարերուն վրայ։ — Ընդ հակառակն այս խաւերուն անմիջապէս վերի խաւերուն մէջ ցամաքային կենդանեաց ոսկրներ առատութեամբ կան։ — Ա. յայէն կը շարունակէ Գիւվիէ, ինչպէս որ բանաւոր է հաւատալ թէ կակղամորթք և ձկունք գոյ եղած չէին նախնական խաւերուն ժամանակ, պէտք է հաւատալ նոյնպէս թէ ձուածին չորքոտանիք սկսած են ձկանց հետ, բայց ցամաքային կենդանիք շատ ուշ եկած են»։

Որպիսի՛ համաձայնութիւն դարձեալ։ Կրնամք ըսել որ երկրագնտին փորոտիքն կարծես Ծննդոց գրքին մեհենադրոշմներով գրուած մէկ բնադիրն է։

Մոլսիսի մէն մի բացատրութեան գիտական յատկութեան վրայ շատ դիտողութիւնք կան ընելու, օրինակի համար, տեսակայ որոշ ըլլալն դիտականապէս ստուգուած է զուգա-

ւորութեան օրէնքով, որոյ համար Մովսէս այնչափ կը պնդէ կրկնելով ըսե ազգի իւրեանց բառերն. ընտանի կենդանեաց սկզբնաբար որոշ ըլլալն զանազանելս բառով, և վայրի կենդանեաց համար գազանք երկրի բացատրութեամբ։ Ասկէց բացայայտ կ'երեւի որ, հակառակ փիլիսոփայ կարծեցեալ ոմանց ենթադրութեան, մարդոյն ստեղծումն իսկ ընկերական վիճակի մէջ կրնայ ստուգուիլ։ Բայց այս դիտողութիւնք շատ հեռի կը տանին զմեզ. ոչափ միայն բսեւք որ Մովսիսի բացատրութիւնք կարծես կը սեղմեն զգիտութիւն և անոր թէ վերջին և թէ առաջին բառն են։

(Շարունակելի)

ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂՏՆԻ ԽՈՐՀՐԴՈՑ ԵՒ ԶԳԱՑՄԱՆՑ

Ս.

Մեր արտաքին կեանք արտայայտումն է ոսկ ներքին։

Մեր ներքին զգացմունք և խոհուրդք են այն գաղտնի ղեպանակները որ կը շարժեն տեսանելի կենաց գունդն։ Թագուն այլ անսպառ աղբիւրներ են նորա ուստի կը բղխին ու կը հոսին ողջոյն արարք։ Անձնիւր անհատի նկարագիր մարմնացումն է ոսկ ներքին զգացմանց ու զաղափարայ։

Բնութիւնն գեղեցիկ լմին կը լսարանէ զայս ճշմարտութիւն։ Նիւթական տիեզերք թատր մ'է հրաշակերտ ուր ի հանդէս կուգան բիւրաղան երեւոյթք, սակայն լուիկ և թագուն զօրութիւնք են նորա պատճառք։ Բանի լուիկ ու հեղուկ կը հոսին արփւոյն շողերն ոսկեփայլ. ոմ երբեք լսած է նոցա ոտնաձայն մինչ գոհար հատիկներու նման կը ցանուին բլրոց ու հովտաց վրայ համասփիւռ, և սակայն այդ անշշուկ ճառագայթներն են որ կը գեղազարդեն զերկիր գիւթական երանգօք ու կը թրթռացընեն բանաստեղծին սրտի թելերն գեղոյ ու մեծասքանչելութեան երկնային պատկերօք։

Ցերկինս բարձրացուցէք ձեր աչեր. անթիւ անհամար աստղեր կը փողփողին այդ անծիր կապուտակին վրայ։ Արեգակներ են գոքա, հսկայ դրութիւններ, բոցավառ աշխարհներ որ կը թաւալին ու կը սուրան միջոցի անսահմանութեան մէջ։ Զգողական հսկայ մի զօրութիւն բռնած է զայնս իւր ուժեղ ափերու մէջ ու կը շարժէ աներեւակայելի երագութեամբ և կանոնաւորութեամբ։ Եւ սակայն ոմ երբեք կարողացած է տեսնել նորա զանհետնութիւն ընդդիմող բազուկները։

Այ, նիւթական տիեզերայ բոլոր փոխակերպութիւնք և տեսարանք անտեսանելի ու լուիկ զօրութեանց շնորհիւ ի յայս կուգան։ Տեսանելի առարկայք մեզ մի վարագոյրներ են որ կ'ազօղեն մարդկային հետախոյզ աչերէ յինքեանս գործող աննիւթ զօրութիւնները. սակայն թէև անտես, թէև թագուն՝ կեանքն ու հոգին են նիւթոյ, կ'իշխեն նմա, կը կառավարեն զայն, կ'ոգեւորեն ու այնու կ'արտայայտուին։ Տեսանելի տիեզերքը կը հպատակի միշտ անտեսանելի տիեզերայ։ Գործ է նա անշունչ որ կը գործէ իւր մէջ բնակող մի զօրութեան և մի կամայ համաձայն։

Բնութեան հրաշակերտ այս յօրինուածը պատկերը կամ հայելին մ'է մարդկային հոգւոյ, ուր կը ջղայնանայ ու կը ցոլանայ անուղղակի նեղի բնութեան գիտեցկութիւնը ու վերհասկութիւնը։

Այսպէս է նաեւ մարդկային աչքը։ Մեր արտաքին կեանքն՝ նեղքին կենաց, և մեր տեսանելի բնաւորութիւն հայելին է անտեսանելի բնաւորութեան։ Մեր բոլոր գործերը հետեւութիւնք են սակ ի սակ պիտոյ ղրկայմանց ու դատափարտից։

Թշնամի և չբաւոր հետանգի մը կը հանդիպիմ, նորա արդահատելի վիճակ կը դրդէ իմ գիմոյ ու կարեկցութեան զգացումներս և օգնութեան ձեռն կը կարկառեմ առ նա։ Անհայն բանի գործ՝ ընդունելի է բանի ղրկայմանն. հարուստ մը առն հիւր կ'ընդամ, թանկագին գոհար մը կը տեսնեմ անդ, նորա վրայն ու շորէն կը դրաւեն զիս և այդ գոհարին ակրանալու բաղձանքը կը բացակատի սրտիս մէջ, առաւել ակնիս ու արդար ղրկայմունք տկար ու անզօր կը մնան այն բաղձանաց ուժգին առջեւ և կը գնդեամ զայն։ Արտաքին մարդն նեղքնոյն ազդեցութեան բոլորովին հպատակ ընդունի զօրութեան գործը կը կատարէ։ Բարեկամք, չէք տեսներ դիս մեր բուսնպատակ գործոյ և նիւթագրի կերպանն ու ձգբիւր անտեսանելի զգացմունք և խորհուրդք են մեզ։

Թղթատեցէք պատմութեան տարեգրանները կ'երթէ։ Բոլոր այդ սարսափելիս պատերազմն ու արշաւանքներ, խորտակած ու կործանումներ նոյն գարուն մէջ ապրող անձանց նեղքին վատասիրական զգայմանց արտադրութիւն են սոսկ։ Աբեան և արտասուաց այդ հեղեղք կը ժայթքեն յինքեանէն բոցերէն զգայմանց հեղհեղումն։

Մի հայեացք արձակեցեք մարդկային կենաց վրայ։ Ամէն, հատաչանաց և արտասուաց զանգուած մ'է այն։ Վշտաց փուշերը կը խոցեն յամր լսի կեանքն, խղճահարութեան ու ծիծաղներս նեղքին ճնշ հատաչ ու զսպական հեծեծանութեան կան արձակել, արտաքին կենաց, այս պերճախտառ չորիւնեղրու տակ ճնշ խոտոր ու ճնշ մըթութիւն կը տիրէ, այս առելեւայլ խաղապիկ կեանքերու վարագուրին ետեւ ճնշ մրրկայոյզ վսեմ տրիկներ, ճնշ կենսատաք հոգեր ու վիշտեր կը մրրկին ալեսանդ սեւ ովկիանոսներու նման, այդ ժպտող զուարթ դէմքեր ներքեւ ճնշ յուսեր ու կսկիծներ կը մնան։ Սոյն առատահոսանաց պատճառն արտաքին փրայ ու դիպաց մէջ մի վնտռելն, այլ մարդկային տեսանելի կազմուածքին տակը անտես ու լսելի գործող հոգւոյ գործունէութեան։ Ամէն, դիտեցողութեան այդ զօրութիւն, կոչուած է այն նպատակին վայելն ու չորիւն, նամանաւանդ է խոտոր։ Դժնդանման խորհրդոյ ովկիանները կատեկածին ու խուովին, վայրաբաղդ զգայմանց օձեր կը սողսողին անդ ու կը թափեն իրենց թոյնը, բիւր ատրճիկ իրճեր զաղիր սրդերու նման կը վրնասան ու կը դեռան։ Դարշահոտ ճախին մ'է այն ատուկ կը բղխին ամէն քէն ու սխ, հալածանք ու թշնամանք, մահանք ու ցանկութիւն։ Ամէն իր նեղսի կոմը կը կրէ իւր դժնիքը։ Հրաբուխի մը նման կը բորբոքի ու

ՄԱՅՐԵՐ

Լինի և առանձրպտ դարու այս վերջին քաղաքակրթ տարիաց մէջ ապրող մեր ժողովրդեան համար յոյժ կարեւոր խնդիր մ'է խօսիլ և տեսնել թէ մեր մէջ մայրերն ինչ դիրք կամ ինչ պաշտօն ունենալու են։

Ազգաբեր տունը երբ իրենց մայրական պարտաւորութեանց մէջին ղժուարամ, պիտութիւն և յարմարութիւն ունենան, կրնան ընդհանուր ժողովրդեան ղարդացմանն ու յառաջդիմութեանը նպաստամատոյց մեծ դերեր կատարել։ Ժողովրդեան մէջ թէ իրենք մաքուր և ուրիշ բարոյականի օրինակներ հանդիսանալով և թէ մանուկներն իրենց թաղկայ մէջ կրթելով և դաստիարակելով։ Ճշմարիտ է որ, ժողովրդական զարգացմունք և բարեկեցիկ վիճակ դիւրաւ կրնան մայրերուն առաքինութիւնէն և բարեկրթութիւնէն կախեալ ըլլալ, զի անոնք մարդկային ազգի գործակից և խնամակալներն են։ Մայրն է որ կ'սկսի վարժել իր որդին իր բազկացը մէջ՝ ուղղելով անոր մտքին ու հոգւոյն առաջին բարախաւսութիւնները՝ և պատանեկութեան փուխուր հասակին մէջ ևս անոր միակ առաջնորդն, որ կը ճգնի զերծ պահել զայն կենաց դժնդակ պայքարներէն և անհաճոյ առօտարաններէն, մայրական անդուլ գիտութեամբ և խնամքով գօտեւորելով զայն բարի սկզբունքներով։

Երբ ի նկատի կ'առնուի քաղաքակրթի ազդայ մայրերն, ինչ կը տեսնենք. Մեծ մ'ոչ այնքան գործ առնելը ձրանք կ'աչքաթող ման եկեր

(Շարունակելի)

կը հրաւառ ման և ահա գործը կը ժայռէքին անտէր մարդկային թըշուառութեան լուսանքն։ Տեսանելի առատապանծ արնաթոր և ակը անտեսանելի գղայնոյն ու խորտրդոյ մէջ կը կայանայ։

Արդ, բարեկամք, կը վախնաքի՞ք Բրիտանիայ ըլլալ, ձեր ախտերին գործեր բարեկարգել մի չանար այլ այս գործոյ սկզբնապատճառ եղող զգայուններն ու խորհուրդներն նախ մաքրեցէք։ Տեսանելի մեղքն չէ միայն մեղք, այլ աստուածայնութիւն է միայն անտեսանելի տակայն իսկական մեղայ։ Մաքրեցէք նախ ակն և անոի քիսող չարն ետ չլինի ու պայծառ պիտի ըլլայ։ Կը բաղձաք զարդարել ձեր կեանք բարի գործերով բարի գործոյ անանձնական։ Մարդկութեան հորիզոնին վրայ արեւաշող փայլող բոլոր անձնասուրութիւնք մեծ գործոյ են իրենց բոլոր գաղափարներ առատօրէն իրենց մեծագործութիւններ։ Մեծ ու աղնիւ գործեր միայն կարող են մեծ կեանքեր արտադրել։ Մաքուր ու սուրբ զգայուններ են որ մաքուր նկատադիրներ կը կազմեն։ Կը բաղձանք Քրիստոսի անբիծ ու անարատ կենաց նմանիլ, նախ անոր հոգւոյն, անոր երկնասէր գործունեայ ու խորհրդոյ մանուկին չափ նայեցէք և ահա իսկ և իսկ պիտի բարեփոխի ձեր կեանք։ Փոխեցէք նախ ծառն և պտուղն անշուշտ պիտի փոխուի։ Աստուածատ անկարելի է բարեփոխում և դայն փոքրոգք չլինար ենք։

և վազանցիկ նկարագիր մը վրայ, այլ անմահ հոգիներու և բանական միաքներու վրայ, կազմութիւն և կերպարանք տալով այնպիսի էակաց, որք յաւիտեան ապրելու համար են գոյ եղած։ Կը գովենք այն արհեստագէտը, որուն հանճարն ու ճարտարութիւնը, մարմնոյ մը կեղծ մեկ նկարը կը ներկայացնէ մեզ կտաւի մը վրայ։ Զարմանքով և աքնեանքով կը հռչակենք նաև այն քանդակագործին անունը՝ որ նոյն պատկերը կարծր մարմարիոնի վրայ կը քանդակէ։ Բայց որչափ անհաս են այդ գործնէն, թէև արհեստից դէղեգկագոյնն իսկ թող ըլլան, բաղդատմամբ մայրերու բարձր կոչման հետ։ Անոնք կանխատես չէ թէ այնպիսի կտաւի մը վրայ որ պիտի փոի ու կորնչի, չէ թէ այնպիսի մարմարիոնի մը վրայ որ փուչ պիտի դառնայ, այլ մտաց վրայ։ Հոգւոյն վրայ, որ պիտի կրկէ միշտ, ցորչափ կապրի, մօր մը կերպարանիչ ձեռներէն ընդունած բարի կամ չար ազդեցութիւնները։

Բայց յիմարութեան անձնատուր եղողներէ՝ հանօրէն կ'ընդունի թէ ժողովրդեան մը զարդացումն ու յառաջադիմութիւնը անոր ճշմարիտ առաքինութենէն, դիտութենէն և դատխարակութենէն կախում ունի։ Դիտութիւն բառը չունի իր մէջ ինչ որ կը պարունակէ դատխարակութիւն բառը։

Պէտք է կրթել զգացումներն, պէտք է չափաւորել կիրքերն, պէտք է տըպաւորել ճշմարիտ և հատատուն սկզբունքներ, պէտք է ներշնչել կրօնական խորին զգացումներ, և տալ մաքուր բարոյականութիւն մը։ Ասոնք ամենքն կը պարունակուին դաստիարակութեան մէջ։ Այն մայրերն՝ որոնք հաւատարիմ են իրենց բարձր կոչման, պիտի ըսեն իրենց զաւակաց թէ, ոչ մէկ գործի մէջ կընայ մարդս լինքզինքն ազատ և անտարբեր կացուցանել իր խղճին և իր պարտուց ունեցած պատասխանատուութենէն։ Պիտի ըսեն որ, թէ իրենց, թէ հատարակաց վերաբերեալ և թէ անձնական գործառնութեանց մէջ միշտ արդար պատասխանատուութեան մը ներքեւ են՝ և թէ, և ոչ մէկ պարագայի մէջ ներելի է իրենց անտարբեր աչօք նկատել իրենց կարեւոր իրաւունքներն ու պարտականութիւնը։

Անոնք պիտի տպաւորեն իրենց որդւոց մտացը վրայ թէ, ամեն մէկ ընկերական կամ ժողովրդային գործ զոր կատարելու կոչուած է իւրաքանչիւր ճշմարիտ անձ, այն գործ իրեն համար ընկերական պարտաւորութիւն մ'է, և մէկը չկրնար առանց արդարութեան դէմ մեղանչած լինելու առ ոչինչ համարել իր այդ պարտաւորութիւն, և պատասխանատու է ինչպէս իր անձին նոյնպէս նաեւ այլոց առջեւ։ Եւ թէ, ո՛ր մարդ կամ ի՛նչ գործութիւն զոր ինքը կը պաշտպանէ կամ անոր արգելք կ'ըլլայ, կարեւոր աղդեցութիւն մ'ունի որպէս իր՝ նոյնպէս և այլոց չահերուն նկատմամբ։

Ահա ասոնք և ասոնց նման բարձր և մաքուր բարոյական սկզբունքներ մարդ կոչմէ իրենց զաւակաց ներշնչուելով՝ անոնք կատարած պիտի ըլլան իրենց նուիրական պարտաւորութիւն, որով պիտի յաջողի ընդ միշտ բացուիլ

զարգացող և յառաջ դիմող հասարակութեան մը ճակատագիրը մեր տեսիլին մէջ։

ՍԼՆ–ՊԷՕՆԱՐ ԼԵՐԱՆ ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐԸ

— MALLET DU PAN —

Անգամ մը, ապրիլ ամսուան վերջերը, Բրեւանոզ կ'երթայի Սէն–Պէոնար լերան ճամբով։ Կէս օրէն դրեթէ չորս ժամի չափ վերջը, հասած էինք լերան գագաթը։ այն փոքրիկ վարսանին հետ՝ որուն վիայեր էի երան վանդաւոր ճամբաներէն մա–դըլցելով անոր գագաթին ի վեր ել–լելու։ Ինչպէս որ ըսի, բարձրացած ըլլալով լերան գագաթը, դիմեցինք մեր դանուող վանականներուն ա–պաստանարանը. ուր՝ հանդչել ու կազդուրուելի գանելէ յետոյ, կա–րաւանը ճամբայ եղաւ իջեւանելու մնադրութեամբ նոյն իրիկունը Առա–տայի ձորին մէջ։ Արդէն արեւն իր ջերմութիւնը կորսնցուցած էր, ինչ–պէս որ երկինքն ալ իր պայծառու–թիւնը, և ամպերն սողալով կ'երե–թային նախ լերանց գագաթնակե–տերը եղող ժայռերուն եղերքներուն քաւելով և ապա սկսան դիզուիլ այդ նեղ պարանոցներուն վրայ որ անմերձենալի և այնքան բարձր են։ Ապա, Աշխատանք լերանց բարձո՛ունքը և իրիկուն ըլլալու մեր ամպամած օ՛ր մը, իմ աւելի յառաջ երթալու քաջասրտութիւնս թուլցուցեր էին. ուստի յարմար դատեցի բաժնուիլ կարաւանին ընկերանալէ ու որոշեցի որ այդ դիշերը անցնեմ հիւրասէր վանականաց հետ, որոնք իմ այս մտադրութիւնս կը խրախուսէին ար–դէն, ամենայերամ անկեղծութեամբ։

Տակաւ ոտքումէս գոհ էի։ Ժամը 6ին (Ը. Ե.) սարահարթը դրեթէ խա–ւարի մէջ ծածկուած էր։ Ամպերը որ պահ մը բարձրութեան ժայռերուն շուրջը ցանկի նման դառ ու ցիր էին, հիմա նեռի մը արագութեամբ կը մղուէին արեւմտեան քամիներէ։ Եւ արդէն ձեան փշրանքներէն գոյացած ահագին խոշոր ձիւնակոյտերն, հո–վին աղդեցութենէն, լերանց կողե–րէն բաժնուելով կը գլորուէին դար վար, որոնց ահընկէց աղմուկը կը լսէինք հեռուէն ու ձիւնը որ սկսեր էր դալձեալ տեղալ՝ կը պրուէր փոշիի պէս հոս ու հոն, քողարկելով ի տպատ երկնքին պայծառութիւնը, իրիկնամուտի ակար լոյսը ու ծած–կելով չորս դին գանուող բոլոր ա–ռարկաները։

Եւ մինչդեռ լաւ վառուած կրա–կարանի մը մօտիկը նստած, կը խօ–սակցէի վանքին վանահօր հետ, մըրկին հետեւանքներուն վրայ, ար–դէն խուզարկու վանականներ գացեր սրսեր էին չորս կողմ, կատարելու իրենց պարտականութիւնները կամ լաւ եւս է ըսել իրենց մարդասի–րական ամենօրեայ խուզարկութիւնն, իրաքանչիւրն ունենալով իր յատուկ անձնաւորաբար գործելու տեղը որ լե–րան ոտուցեալ ու ձիւնալի «Դժուա–րին անցք» կոչուած տեղերն են մաս–նաւորաբար; ուր տեղատարք, կը դե–գերին անոնք չէ թէ միայն վայրի գազաններ վռնտելու. ո՛չ, այլ օգ–նող ձեռք մը կարկառելու համար ամէն դատակարգէ, ամէն ազգէ, ամէն կրօնքէ եղող կորսուած կամ

շուարած խելագ ճամբորդներուն ինչպես նաև բեռան տակ կքած և ոգեժամթափ անասուններուն։

Եւ ահա լրենց գալնելու եղանակը։ Մի քանիներն այս բարեբաղձ մինակեացներէն, մոգ ցնելով վրը կ'ելլեն ամրակուռ (granit) սեպ ժայռերու վրայ, պատասխանելով քաջալերելու և անվիճաբար օդնութիւն հասնելու հաւատք, վտանգներու և անձկութեանց մէջ ընկած ու յուսահատաբար օդնութիւն խնդրող մարդկային ազազաձներէն։ Ոմանք ալ, գէթ նոր տեղացած ձիւները մէկ կողմ կ'առնեն գոյացած ճամբաները բանալով, պարէս ալ անցորդներն դիւրաց ըլլան ճամբանին կորանցուներու վտանգէն. նոյն աստեն բոլորովին արհամարհելով սաստիկ ցուրտը, ձիւնակոյտերն և ինչքա՜ն չէ մնըրուած վտանգներն ալ, և միշտ ինչպես ըսի, ուշադրութեամբ ականջ դնելով ամենաթեթեւ ձայներու խսկ, որ չըլլայ մէկ օդնութիւն խնդրող մարդկային ազաչանք մը ըլլայ այն ու անգութ մնայ իրենց։

Անշուշտ, սարակոյս չի կայ որ լրենց այս զարմանալի արքան գովելի անձնասիրութեանց, արիմտութեանց և աշխատասիրութեանց համար դժբաղդ կորսուած մը անհունս երախտապարտ չըլլայ. քանի որ վերադարձը կեզրակրով դուրս կը հանեն ձեան դէզերու մէջէն հեղձամահ ըլլալու մօտ եղողները, ցուրտէն ու վախէն ուշակորոյս ու հոգեվարքի մէջ գտնուողները որոնց անմիջական օգնութիւն, քաջալերիչ ու խրախոյս տալու մէջ հարկ չի կայ ըսելու թէ ո՛րքան ճարպիկ ու փութիկաս են և լրենց փութկոտութեամբն հանդերձ ո՛րքան ալ անմերձ կերպով տառնջնած գործերնին կատարելուն հոգատար։ Ու կը փոխադրեն զանոնք իրենց բնակարանը թէեւ երբեմն բռնած ի քաշելու համ շարժելու կարողութիւն չունեցողներն ալ ուտելիներն առնելով, մինչդեռ իրենց տաքերը կը տահին, կը սպրդին տաւերու վրայ ու կ'ընկղմին ձիւներու մէջ։ Դիւրին ցորեկ ահա լրենց մարդասիրական և համագործակից պաշտօնը և բարեպաշտական հակումն ու հոգատարութիւնը դէպի մարդկութիւն, բնութիւնն այս հազար ու մէկ վտանգալից վայրերուն մէջ, ուր, ամէն օր, լրենց սովորութիւն գարձած այնպիսի դիւցազնական գործերով կ'արժանանան միշտ ուղեւորին ջերմ հայրակրանքին, անկեղծ գովեստներուն և ի մասնաւորի եւրախտագիտական անհուն չորհակալութեանց։

Վանահօր հետ ունեցած խօսակցութենէս ժամ մը յետոյ հինգ վեց հոգիներ և հետերնին գործող ծառաներու խմբակ մը և շուներ որ գացեր էին ճամբաները մնացած ուղեւորներուն հետքերը գտնելու և սեպ եղած օդնութիւնն ընելու առնոնց՝ վերադարձեր էին, չորս շուներուն այն խաչը հաւատարիմ և այնքան օգտակար կենդանիներուն հաջինները կ'իմացնէին տակիկա նեղութեան եղողներուս։

Եւ ահա՛ անմիջապէս, բացուեցաւ վանքին հիւրանոցատունը տասը մարդոց համար ցուցած, յոգնած թեթեւ ու երկիւղ գրեթէ մահամերձ եղած, որոնց, սկսեալ ճերմակ ու խիստ մաքուր կատեակ սկեռտակներն

ներէ մինչեւ խիստ զօրացուցիչ ըմպելիները անվիճելի օգուտներ. նոյն կամ իրենց առաջնորդներուն կողմէ, որոնք մեզի կ՚ըսեն գործը լրած այնքան տաժանելի աշխատանքներուն եւ ազգէ չատ եւ կամ ծանր յոդնութիւններուն։

Վերջապէս մէկ խօսքով, եթէ ոչ անկարելի գոնէ չատ դժուար պիտի ըլլար ձեռք անցուել դրամի զօրութեամբ, մեր կարգ մը քաղաքներու պանդոկներուն մէջ այն ամէն բաները հետ լաւ եւ այնքան անթերի սպասհարկութիւն մը, քան որքան ամէն կեղտով եւ ամէն վայրկեան հոն դիմած կամ բերուած ուղեւորին կը մատակարարուի ամենայն սիրով, կատարելութեամբ եւ գիւրութեամբ։ Եւ ասիկա կ՚ըլլայ առանց ո՛չ եւ չնչին ու զառանցանութիւն դնելու մարդոց միջեւ եւ տեղացոյց առանց ո՛չ եւ ակնհայտութեան. այլ սակ իբր նուէրանման պարտականութիւն՝ չարժեալ իւրմով եւ վաճառ մարդկութեան։

Սմառն ՆԱԷՆՈՄԻՍ

ՕՂԻՆ

Անոնք՝ որ կենդանի բեռներն իրենց թեւերնուն տակ ընդհանրապէս մարդոյ դործածած միջոցներուն կը դիմեն՝ արտոյտը հետեւելու թեւերնուն չարաչարմունքներէն իրենց ազատելու համար, ամենաբարձր աստիճանաւ արբեցուցիչ, սպառիչ, եւ տեղատեղի հեղուկ մը չինելու համար, այնքան արաի եւ մարքի տակ այնպիսի թոյն մը, զոր անասունք, ժուժկալ ըմպելեան օրինակը, իսկ կատեն եւ անկէ կը խորշին։

Օղին եւ անոր բաղադրութիւնները մարդկութեան անհուն չարիք մը կը գործեն։ Անոնց խղճալի արարածներուն որ օղիի գործածութեամբ իրենց խորհուրդը կը թմրեցնեն եւ իրենց կեանքը անխղճութեան եւ ընդարմացման վիճակի մը անցուցած լինել կը թըւին, ինքզինքնին սոսկալի զարհնանքի մը կը պատրաստեն որուն այդչափ դաղափար մը կուտան ուղեղային հիւանդութեան մը (delirium tremen) ճիւաղական ճնշումները։

Մարդկային հոդին կամ վիճակը նուաստացնել, ընչ անգթութիւն։ Անձը թմրեցուցիչ ըմպելիքի մը դերի ընել ընչ դժբաղդութիւն։ Ճաճանչ չինք տեսներ որ, երբեմն պատուաւոր եւ բարեպաշտ հարիւրաւոր անձեր, դիտաւորեալ ստացեր են իրենց ներսիդին օրհնեալ ձայնը, եւ այնպիսեաւ վախճանը չկրնան ըլլալ այնքան ախտաբոյ, որչափ ապահովական արբեցողներուններուն։

«Մի նայիր դինիին կարմրութեանը՝ դաւաթին մէջ իր գոյնը ցուցնելուն ու չիտակ վազելուն։ Վախկոյ եւ օձի պէս կը խածնէ, ու քարբի պէս կը խայթէ։» Առակաց, ԻԳ. 31, 32։ Ո՞չ ապաքէն ըսել կուզէ թէ, զգուշացիր սկզբը անտեսութեամբ լեցնող եւ միտքը կամ հոդին թմրեցնող զօրաւոր ըմպելիներէն։ Եթէ քու հայեցուածքդ անոնց նայելով

կը բռցավառի, եթէ քու մարմնիդէն դոյութիւնդ հաճոյքով կը չարժի, եթէ անյագաբար՝ կը լեցնես անով քու բերանդ, եթէ անոր աղբեցու-թեամբ չատախօս կամ լռակեաց կ'ըլլաս, եթէ դիւթական և մըրկա-լից հոսումներ կ'ելնէն ուղեղիդ, ու-րեմն օձը մարմինդ ու արիւնդ խա-ծած է։ Թէև աչխարհ թերեւս ըսէ, խաբէական ասպարատած — թէ դուն ղուարթ էիր։ Անկման այս պատճառը իսպառ հեռացուր քեզմէ, քանզի լաւագոյն է աչք մը հանել քան կոր-սուիլ բոլորովին։

Եթէ դիւնիւն մէջ օձ մը կայ, ըսա Աստուածաչունչն՝ լոկ օդիւն մէջ դեւ մը չկայ։ Եւ եթէ բնական դիւնիւն նկատմամբ չափաւորութեան և խո-հեմութեան այնքան ղդուշութիւն-ներ արուած են՝ անոցմէ պէտք չէ հեռուցնել թէ օդիւ և անոր այլ և այլ բաղադրութեանց դործածու-թիւնը առաւել ևս մերժել պէտք է։ Ուրեմն ղդուշանանք, դի այդ դեւը իր ղոհերը կը թմրեցնէ, կը քնացնէ, խաբեութեամբ կ'օրօրէ և վերջապէս կապանէ։ Զգաստ և բարեխառն ըլ-լանք։

Կենսայ բեռը թեթևցնելու համար մարդոց հնարած այդ ազէտաբեր արուեստական միջոցներու դիմումներ՝ թող տեսնեն Յիսուսի օրինակը որ խաչին զարհուրելի տադնապներուն մէջ եղած միջոցին՝ երբեք չուզեց առնել այն թմրեցուցիչ ըմպելին որով իր ցաւերը պիտի մեղմանային, նոյն ատեն իր կատարելու տառա-ջային դործոյն արիւնն միտքը պի-տի տկարանար։

Ուր որ միտքը կամ հոգին անդգայ ընող թմրեցուցիչ ըմպելիք կայ, հոն Ս. Հոգին չկրնար գտնուիլ։ Ե-թէ կուզէ որ ներկայ կեանքը ան-ցունել սուրբ դրգռումիտնով՝ որպէս դի աչխարհիս փորձութիւններուն ու պայքարներուն քաջութեամբ դիմադ-րելու օդնէ իրեն բոլորովին դեպ ի վեր յերկինս առաջնորդելով՝ պարտի Հոգւով սրբով լինել արբշիռ, և կը տրուի Աչն ամեն անոնց որ կը խընդ-րեն։

Զգայական դրգռումիտն մը կամ առերեսոյթ անզգայութիւն մը պիտի չըլլայ այս, ո՛չ ալ ճնասակար դար-ման մը որ վարէն կուգայ, հապա պիտի ըլլայ Հոգւոյն Սրբոյ կենսարար դործը, անսխալ դարմանը որ ի վե-րատուս դայ և որ կը լուսաւորէ, կը մխիթարէ, կը զօրացնէ, կուրախա-յունէ և կը բարձրացնէ զմարդ։

Մարդոցմէ հնարաւած արուեստա-կան միջոցը, այն է առաջին դար-մանը, իր ծագումը խաւարէն ունե-նալով կը դադրէ մարդուս տլտին բոլոր յոռի կիրքերն ու կ'իջեցնէ զնա մինչեւ յանդունդս դժոխոց, իսկ երկրորդը լինելով լոյս ի լուսոյ, կը խաթանէ չարիքը որպէս արեդակն կը փարատէ դիսաւար։

(Թարգմ.) Ե.

Սատանան կը վախնայ այն մարդէն, որ բարիք դործելու թեթև միայն մէկ առաքինդ մ'ունի, բայց կը բանեցնէ զայն։

Մէկ գործ հազար խօսքէն աւելի արժէք ունի։

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՔ
ԵՒ
ՈՐՊԻՍՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն տես թիւ 243)

Մարդիկ՝ յառաջանալով դիտութեան մէջ և ընդունելով խոհականութիւն, կը դառնան նաև յառաջատես ու տակաւապէս։ Անխոհեմ մարդն—ինչպէս վայրենի—կը ծախսէ՝ ինչպէս կը չահէ, առանց մտածելու վաղուան կամ ձախող օրերուն և կամ իրենց կախում ունեցողներուն պահանջին վրայ. բայց խելացի մարդն՝ միշտ աչքի առաջ ունենալով ապագան, յաջող օրերուն կը պատրաստէ և կը խնայէ իւր և իրեանց վրայ դէպ կամ պարապոյ օրերուն համար, և խնամքը կը հոգայ բոլոր անոնք որ իր՝ և իր սրտին սերտ կապ ունին։

Ինչ մեծ պատասխանատուութիւն յանձն կ'առնէ ամուսնացող մարդն։ Շատեր այս պատասխանատուութեան վրայ լրջօրէն չեն մտածեր. թերեւս այս՝ այն հեռուներն ուներալ որ, եթէ շատ խոր մտածելու լինին դրա ծանրութիւնն զգան, ամուսնութենէ խոյս տան... Սակայն ամուսնացած լմէ չէ, պարտի նախապէս վճռել մարդս որ, քանի որ իւր կանոնաւոր և մշտական գործունէութիւն և չանքն կը շարունակէ՝ կարօտութիւնն երբեք չհամարձակիր ոտք կոխել իւր ընտանեկան կենաց շեմին. և ի դէպս իւր կենաց բեռին հեռանալուն, իւր երեխայք և ընտանիք, չպիտի ծանր և ձանձրալի բեռն թողուին մարդկային ընկերութեան ուսերուն։

Ահա՛ խնայողութիւնն այս նկատմամբ մի կարեւոր պատասխանութիւն է. առանց խնայողութեան ո՛չ ոք կարող է արդարադատ և ուղիղ լինել—ինչպէս նաև պարկեշտ չէ կարող լինել—անյառաջատեսութիւնն՝ անգթութիւն է կին և երեխայից. թէև այդ ալ անգիտութենէ յառաջ կուգայ. հայրն կը ծախսէ իւր հասոյթէն առատաձեռն. քիչ կը շահի, իսկ ոչինչ կը խնայէ և, երբ կը մեռնի, կը թողու իւր զուարճութեանց և յոռի ցանկութեանց զոհերուն՝ իւր խեղճ սգաւոր ընտանիքին, վերջին չքաւորութեան և աղքատութեան մէջ։ Աչխարհիս վրայ այդ եօք ասկէ բարձր անգթութիւն և անողորմութիւն կարելի՞ է տեսնել. բայց ի՛նչ, չէ՞ որ տակաւին այս չարաբաստիկ և աղետաբեր անհոգ հոսանքն, մեծ յաջողութեամբ կը տարածուի մարդկային ամեն դասակարգին մէջ։ Առաջին և միջին դասակարգն ալ այս նկատմամբ, հաւասարապէս յանցաւոր են՝ ինչպէս քաղ դասակարգն. դի նորա՝ իրենց միջոցներէն բարձր ապրել կը ցանկան... կ'ապրեն շռայլութեամբ և կը ձգտեն ստեղծել իրենց համար, պերճ և շքեղութիւն, փառաւորութիւն և զուարճութիւն. կը նկրտին հարստանալ, որպէսզի միջոց ունենան փառաւոր ապրիլ, շատ մսսել և ամենաընտիր գինիներ խմել, ու առնանի խնճոյքներ տալ... այսպիսի մի ապրուստ ստեղծելէ յետոյ, շատոնք կը չանան հաստատացնել նաև թէ, ապրուստն ծանր է և դժուարատանելի. արդարև տեղի է հաւատալ այդ, քանի որ կ'ապրին ա-

Ա.ժամն և ցածը ապրելքով հարկաւոր չեղած առարկայ մը դնելն, խիստ թանդ կը նստէ. ինչպէս եւս բնական է այն որ, փոքր անտեղի ծախքեր՝ մեծամեծ չապրուելուն կ'առաջնորդեն զմարդս...: Նոյնպէս հարկաւոր չեղած և աւելորդ բան մը դնելն զմեզ չառնալ չապրուելուն և չուայտութեանց զանազան միջոցներ կը ծանօթացնէ...: — տրան կիկերոն (Cicero) կ'ըսէ: «Անտեղի առարկաներ դնելու, զառանցանքն կամ հիւանդութիւն չունենալ կը նշանակէ եւ ամենա մը ժառանգել»: Եաւոր կ'ըժգոհանան այս անտեղի դնուածներ ընելու պատճէն: «Ահա զարմանալի աժան բան մը, թո՛ղ դնենք այս», կ'ըսէ մէկն, «հարիւր ֆր. անիծ այդ», կը հարցնէ գնորդն. «ա՛յ, մէ՛ առ այժմ, բայց վաղը եմ՝ որ, օրմը օգտակար պիտի լինի ինձ», կը պատասխանէ: Ահա այսպէս կը չարաշահուի առատութիւն և մէ՛ հարկաւոր դնուածներ ընելն...: առանձ կը դնեն տիկնոջ հին յարդարանքի կամ աղխանելու և կամ անօթներ որ, կտրած է մի զինուոր խանութէն կատարելապէս չկրնալ և անթերի զարդարել: Ա.յլք կը դնեն հին նկարներ, հին կահ կարասիք, հին պիտի և փիլիսոփայական առեղծուածային հնութիւնք՝ առանց մտքնին մէջ մեծ ախորժ, անօգուտ և տեսակի անկարկամութիւնք: Թերևս այսպիսի անկարկամութիւնք մեր կարծածնէն շատ աւելի պատահարներ չունեին, եթէ չկատարելագործուէին անուանի հնախոյզ առարկաներու միջնորդութեամբ և վերաբերութեամբ...: Հօրէս Վալփոլ — Horace Walepole, անգամ մը ըն-

նոնք չապրուելուն, ցոփութեամբ, կեանքն դառնացնող և ծանրացնող սովորական սեռակ չունայնութեամբ, որոնք կը զարձնեն զանոնք դիպի իրենց խոչընդոտակ ծովորութեանց: Նոքա կ'ապրին, իրենց կարողութենէ վեր չքեղ ու փառաւոր կը վատնեն իրենց չահածն՝ ամօրինի և անպատշաճութեամբ. չահածնին անխնայաբար կուտան իրենց սին հաճոյից, անոր զոհ տալով նաև իրենց և իրենց ընտանեկանին վճանդ, կեանք և դոյութիւն...:

Եաւոր կան որ դրամ չահելու մէջ անդադար և փութաջան են, բայց չգիտեն ինչպէս ծախսել կամ խնայել զայն: Նոքա միևնոյն մեկուսառնութեան — դպրոցապրութեան վիճակ են և ճարպիկ, իսկ երկրպագն կատարելու կարողութեան և գիտութեան կը կարօտին: Ահա վատ կը հանէ վայելչութեան և զուարճախրութեան տենչն և անճնատուր կը լինին, առանց նախատեսելու ապագայ հետեւանքն. բայց կարող ենք հաստատել նաև որ այդ ալ չատախտ կուգայ սպառի և կասկի թուլութենէ, և որ կարելի է միայն հաստատուն ու անխոտոր մտքի և անպրդտելի կամայ զօրութեամբ յաղթել և զսպել զայն:

Խնայողութիւնն չատախտ կուգայ մեծաւ մասամբ ընկերական վիճակին բարեփոխելու բարձր ձգտումէն, ինչպես նաև այնպիսեաց որք կախուած են, կանոյոյ կամ չեն չահայող ձեռքէ. կանոյողութիւնը կը անօրինէ այն տունն որ, բարի և երկանկալեր է, և կը կտրէ ըստ չափու ապրելու, տունն սեռակ կանոն և սովորութիւնն նոր:

ռանց աչխարհէն քան մը առնելու։

Սակայն յանցանք է մեզ՝ հաւատալ որ, արդի աչխատող երիտասարդութիւնն քան մեր քարտղած կամ բասածին կ՚ընթանայ. դի ահա կը տեսնենք որ երիտասարդն կը ծախսէ կամ կը ցանկայ ծախսել նոյն առատաձեռնութեամբ, թերեւս առաւել աղաւաւթեամբ քան դիւր հայր—որ կեանքի վերջերն է թէ՛ րեւս—. նա կը սկսէ կեանքի այն կէտիկ, ուր իւր վաստնող հայրն թողեր. ու կը ծախսէ առատել չռայլութեամբ քան դիւր հայր՝ իր հասակին մէջ ու, ահա չուտով լինքզինքն, մինչ ականջներ և կոտորն պարտքի մէջ խրուած կը գտնէ։ Իւր անընդհատ և միմեանց հետեւող կարօտութիւնք լեցունելու համար, նա՝ կը դիմէ անառոթ միջոցներու և անարժան չահերու...։ Նա կը չանայ արագ չահել և չատ ու չուտ հարստանալ. զանազան վաճառականութիւնք և առուտուր՝ իրեն հետաքրքրով և վտանգաւոր ձեռնարկելով. բայց աւաղ որ այսպիսեաց վախճանն միշտ և եթ ախտաւ և ցաւալի է եղած։

Խնայողութիւնն իսկապէս գործնական է և, առաքինութիւն կ՚ըլլայ միայն գործնականապէս օրինակ առնելով։ Երկու մարդիկ դիտաք թէ կը չահին օրական քանի գուրուչ, և երկուքն ալ ընտանեկան և այլ ծախսուց նոյն դիրքի մէջ կը գտնուին։ Սակայն մէկն միշտ կը տրանջայ թէ անկարող է խնայել, մինչդեռ միւսն կը յայտարարէ թէ կարող է, և իր չահածին մի մասն խնայողական արկղուկն կը դնէ, որն ատրճանկոյ չ՚կայ թէ ապագային եթէ ոչ մեծ, գէթ համեստ գրամագլուխ մը պիտի ուղեղոյ։

(Շարունակելի)

ԴԷՀրան ՍՈՎՐՍՏ Մ. ԳԵԼՈՑԵԱՆ

ՎԱՐՔ ՅԻՍՈՒՍԻ

ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԻՆ

ԳԼՈՒԽ Չ.

(Շարունակութիւն տես թիւ 243)

Բայց բանին հիմը քննելով հարցընենք թէ ինչ էր բուն իրողութիւնը, այն այնչափ կուրացեալ էին մեղօք որ չէին կրնար տեսնել լոյս Մեսիայի վրայ, իրենց ունեցած կարծիքը դարերու աշխարհասխրութեամբ ազատագրուելու էր, ինչպես իրենց հայրերուն։ Մեղաւոր կը համարէին զՅիսուս որովհետեւ իրենց հայրերուն աստուածային կրօնին վրայ ա՛նկատած անոտի կարգերուն և կանոններուն չէր հաւանկերպեր, և բարբառեան վրայ մի՛ւռ էր իրենց դատաստանները։ Յիսուս պէտք եղած ապացոյցները կուտար, բայց ոչ դատնք տեսնելու աչքեր։ Արդարեւ կայ մարդկային սրտի խորերու մէջ բան մը, որ համեստ է և ճշմարիտ, որ թէեւ ընդ երկար թաղուած ըլլայ մեղայ և նախապաշարմանց ներքեւ, այսու ամենայնիւ յանկարծ երբեմն վեր կոտնտու պէնչիւ և ցնծութեամբ, երբ ճշմարիտ, պատուական, մեծ և մաքուր եղածը պատահատ կը տեսնէ։ Բայց ատոնց սրտին մէջ այդ բանը բնաւ գոյութիւն չունէր. ատոնց սրտերն բոլորովին կարծրացած էին և մեռած։ Իրենց հինցած օրէնքներուն և քահանայ ակղբուններուն յառաջ կը բերէին անոնցմով դատելու զՅիսուս։ Յիսուսի մեծութիւնն իսկ չէր շեղեր զանոնք իրենց բուռած քննագատական դիրքէն։ Յիսուս ճշմարտութիւն կը խօսէր անոնց առ կանչէին, բայց անոնց ականջները խուլ էին լսելու Անոր դիւթիչ ձայնն։ Նա ամենաչինչ մաքրութիւնն բերաւ որոյ ի տես հրեշտակապետք իսկ պիտի ծածկէին իրենց դէմքերը, անոնք չըմբռնեցին Անոր վեհութիւնն։ Գըթութեան և երկնային սիրոյ սիրտն բերաւ անոնց մօտ՝ բայց անոնք դիտողութեան նշոյլն իսկ չցուցին։ Ա՛յսպիսի վարանման վրայ կրնանք դալ և համակրանք ունենալ իրը ամենամեծ դժբաղդութեան մը վրայ, բայց լաւ հաս է եթէ վախնանք և զարհուրինք իրը ահաւոր մեղքէ մը։ Մարդս որչափ չարասիրտ ըլլայ, այնչափ աւելի անխուսափելի է մեղանչելն, և որչափ ժողովրդեան մը մեղքը համատարած ըլլայ չընթացս դարուց, այնչափ աւելի անխուսափելի կ'ըլլայ ազգային եղեռն մը։ Բայց երբ այդ անխուսափելին տեղի կունենայ յանիմաստ ա՛չ միայն դիմոյ, այլ և տուրբ և նախանձախնդիր զայրոյթի և ցասման առարկայ մը կը հանդիսանայ։

Անոնց դիմադրութիւնն դրդռալ պատճառ մ'ալ Յիսուսի խոնարհ ընտանիքն մը ծնանիլն էր։ Իրենց աչքը չկրցած էր հարստանալու և ուսեալ ներու վրայ իրենց կազմած ընդհանուր նախապաշարական կարծիքներով, և կուրութեամբ չէին տեսներ հոգւոյ վեհութիւն։ Յիսուս հասարակ ընտանիքի մը որդի էր, հիւս մ'էր Իւր հայր, գիտէին ալ որ Գալիլիոյ կոչտ և չար նազարէթին մէջ էր ծնեալ, թէ չէր անցած երուսաղէմի դպրոցէն, և իմաստութեան ծանօթ ալբիւրէն չէր ըմպած, կը խորհէին թէ մարգարէ մը, մինա-

ւանդ Մեսիա մը, ի Հրեաստան ծնած լինելու էր, կրթութեան կեդրոնին մէջ, և աղքին բոլոր աղդեցիկ եւ ինչնաւոր դիպաց հետ առնչութիւն ունեցած ըլլալու էր։

Նոյնպէս ալ Յիսուսի ընտրած աշակերտները համար կը զարմանային, զի Իւր պաշտօնական նեղկայացուցիչք իրենցմէ, այնինքն գպիրներէն և փարիսեցւոցմէ ընտրուած չէին։ Անոնք կրթեալ և ազնուական գասուց չէին պատկաներ, այլ հասարակ ժողովրդեան և ձկնորսաց կարգին կը վերաբերէին։ Այո, մինչ իսկ անոնցմէ մէկը մաքսաւոր մ'էր, Յիսուսի կոչնանէ ժողովրդեան զղացումներն վերաւորող բան մը այնչափ մեծ չէր որքան զմաքսաւորն Մատթէոս իբր առաքեալ ընտրելն։ Հարկահաւաքներն իբր օտար իշխանութեան մը ծառայողներ առ հասարակ բոլոր աղգասէր և պատուասէր Հրէից աչքէ ասելի էին քէ իրենց պաշտօնին և քէ իրենց բռնաբարութեանց և բարոյից համար։ Յիսուս ինչպէս կրնար յուսալ որ պատուասէր և ուսեալ անձեր պիտի ուզէին իր ընտրած մարդոց ընկերութեան մէջ մտնել։ Ասկէ զատ ինքը ամբաստանուած էր մարձակ ժողովրդեան ամենասաստիկն դասուց, մաքսաւորներու, պոռնիկներու և մեղաւորներու ընկերութեանց մէջ կը մտնէր կ'երևէր, մինչ՝ որ զարդիս Իրիստոնէական անուանութեան մէջ կապրինք՝ զՅիսուս առած եւս կը սիրենք բուն այս սովորութեան համար. մանաւանդ Մեզ համար դիւրին է տեսնել քէ, երբէք Յիսուս վրկիչ էր, ինչը մասնաւորապէս մեղաւորաց պիտոյ էր, և պատշաճ էր իրեն դտնուիլ այնպիսեաց ընկերութեանց մէջ որք մասնաւորապէս կարօտ էին փրկութեան։ Այժմ մենք պիտանք քէ Յիսուս ինչպէս կրնար հաւատալ քէ կորուսելոց չատերն առաւել այս պարագաներ ուն զրկ գտցած էին, քան անձինք երբեմն կորուսոր ընտրած ըլլալու, և ասնոր կը շարժէր մաքնին յաղանդութեան, որպէս զի հաւատքէր քանկարդին մեռտաղն։ Անոնք որ քարձր դնուելք և ողջ մարք ունեցած են՝ յորէ անոր ուսած են հետեւիլ Յիսուսի օրինակին, մտնել մեղութեան և պղծութեան տասրին խաւերն և անոնց մէջ վնտռել ու դտնել կորսեալներն։ Բայց այսպիսի զղացում մը յայտարհ մեռած չէր մինչև այն աստեն։ Պատուասէր մարդոց չզիանէն դուրս դուցած մեղաւորներու մեծ թշտվութիւն մը կարհամարհէր ու ատելութեան կենթարկուէր իբր թշնամի ընկերութեան, և զանոնք փրկելու ոչ մեկ ջանք կ'ընդայր. իսկ ընդհակառակն անոնք որ կրօնական խարտութեանց հետամուտ եղեն՝ լոյս կուտային այս գաղտակարդելին իբր պղծութիւններէ։ Փարիսեցի Սիմէոնն երբ կը հիւրընկալէր զՅիսուս անկրկեայ էր քէ եթէ Նա Մարգարէ մը ըլլար և ճանչնար իրեն դպչող կինը, իսկոյն պիտի արտաքսեր զայն։ Այս էր ժամանակին դիտող զգացումը, և սակայն երբ Յիսուս յաչխարհ բերաւ այս նոր զգացումը, և մարդկութեան ցոյց տուաւ այն Աստուածային դթութիւնն. մարդիկ ալ պէտք էր ճանչնային զինք։ եթէ մարդոց սրտերն անհնարին կայծըր և անդուխ չըլլային, անոնք շուտ

ասոր պիտի տիրէր այլեւս ընդդիմութիւն։ Անոնք պէտք էր ուրախանային եւ հրճուէին տեսնելով որ մեզասան մը չար ճամբան կը թողու, ամբարիշտ կենցաղ կը կոտորակ մը կուսակալ վիճակին համար եւ գոռնաբարող եւ անխրատ Զաքէոսն առանդային եւ առանձնասիրութեան կ՚ընայ։ Բայց այսպէս չէին ընդ անոնք կատէին զՅիսուս։ Իւր գոյգ մուտք հանդիսանաց համար, եւ գինք մանր մանուշներու եւ մեզաւորներու բարեկամ կ՚անուանէին։

Փարիսեցւոց եւ Դպրաց դիտադրութեան մէկ ուրիշ պատճառն ալ սա էր թէ, Յիսուս ծիսական կարգն ու կանոնները չէր պահեր, այլ կը քաջալերէր Իւր աշակերտներն ալ նոյնհետեւիլ։ Զուր օրինակ ծամապահութիւն չուներին, կամ ճաշ ընելէ առաջ ձեռնադիր ձեւական լուացում չէին ներ. մինչ առնք սրբութեան նշաններ կը նկատուէին։ Սրդէն յայտնի է թէ այս սովորութիւնք ուշկիր ծագումն առած էին։ Առնք մեքենական դարու մը դպծերն էին, որպէս զի չեշտէին հրեութեան առանձնայատկութիւններն եւ Հրէաներն ուրիշ աղգերէ զատէին։ Նախնական նշանակը թէեւ բարի, տակայն արդիւնքը ոչ բարի էր։ Շուտով մոռցուեր էր առնց մարդկային հնարքներ ըլլալն, եւ ատոնց ծայրայեղ պարտաւորիչ անօրինութիւններ կը նկատուէին, եւ այնքան բազմապատկուեր էին որ ծանր բեռան պէս եղած էին ժողովրդեան վրայ։ Մարդոց մեծամասնութիւն զանոնք իրական բարեպաշտութեան եւ քաղցկանութեան տեղ դրած էին։ Առնք փոխուելէ վերջ հաշիւ կարելի եր քայլ մը առնուլ կամ մատ մը չարժել առանց այս յոգնահոգի օրինաց միոյն դէմ մեղանչելու, եւ յոյժ տկարամիտ էին անոնք որ կը տարակուսէին այլ ատանդական օրինաց հեղինակութեանց վրայ եւ բազմաթիւ զանոնք դգուշութեամբ պահելն բարեպաշտ կենցաղ նշան կը համարէին։ Ցիսուս զանոնք ժամանակին մեծագոյն չարիքն կը համարէր, ուստի ոչ միայն ինքն անտես կառնէր զանոնք, այլ եւ կը քաջալերէր զայլս իւր օրինակին հետեւելու, եւ միանդամայն կառաջնորդէր իւր հետեւողներն պատասխանի եւ հաւատոյ մեծ սկզբանց, դդալ առնով միանգամայն կազմութեանց վերհասութիւնն եւ օրինաց խորին եւ հոգեկան իմաստն։ Ցիսուսի այս ընթացից արդիւնքը սա եղաւ որ իւր ժշնամիք ոչան դինք բամբասել երբեւ ժողովուրդն խաբող առաքելիչ մէկը։

(Շարունակելի)

Կ. Մ. ՄԱՆԱՒԵԱՆ

Ցորդահաս ջուրերը կարող չեն շինուածները սրբոյ տեղին։

Ժամանակի սայրատուր մանգաղը կը հնձէ ամեն ինչ բարդ և բարդ։

Կենաց պողպատային վրայ, սխտեալ են անմահութեան գեղաթոյր ծաղկունք.

Խօսքն արծաթ է, իսկ լեզն ոսկի։

ՅՈՒՅԱԿ ԵՐՐՈՐԴ
ՊՐՈՒՍԱՑԻ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԻՆ

ԸՆԴՈՒՆԱԾ ԱՄԱՆՈՐԻ ՆՈՒԷՐՆԵՐՆ

Մինչեւ 31 Մարտ. Ն. Տ. Հարհակալու-թեամբ ընդունած ենք սոյնիս նշանա-կեալ նուէրները։

Աղնուաշուք Տեառք եւ Տիկնայք.

	Դեկ.
Կար. Զօրպաճեան	10
Ա.Հարոն Անտիկեան	5
Յակ. Նապլեան	5
Ոմն ձիալի, Պոլիս	5
Երանուհի Տէր Սահակեան Օրուռ	10
Ց. Ց. Ալանեան Օրուռ	5
Գ. Յ. Անդրէասեան Օրուռ	40
Դրիգոր Հօտեկիենեան Իմմանուէլ, Կտակ	540
Սէթ Ալանեան Ս. Գարահիսար	95
Ց. Մ. Մակարեան »	54
Յ. Տէր Դաւիթեան	20
Ց. Սարգեան	20
Գ. Գամբրճեան Միխայիլ	20
Օն. Ագապչեան »	10
Մ. Տաճուտեան »	10
Ա. Զըլուգճեան »	5
Մ. Գրիգորեան »	10
Ց. Տօնիկեան »	20
Ց. Մանիկեան »	10
Ց. Միւլիւքճեան »	10
Ռ. Մխիթեան »	10
Ս. Չիլինկիրեան »	10
Ս. Սարգսեան »	10
Գէ. Սալմաղեան »	20
Յկ. Սալմաղեան »	20
Ա. Էլմեան »	20
Գէ. Սալմաղեան »	10
Գր. Սալմաղեան »	20
Իսկուհի Զըլուգճեան Միխայիլ	10
Բօլնա Էմմեան »	10
Նուիրեան Մէլքէեան մէկ ոսկան . . .	
Պատ. Նիկ. Կիւլէսէրեան Դամիրճ	108
Պատ. Թրխանտաֆիլ	10
Պատ. Յկ. Տէր Սահակեան-Եէնիճէ	10
Գ. Պէնոեվեան »	10
Համլ Գաբրիէլ »	5
Ն. Վէկիրեան »	5
Գ. Թէրզիեան »	5
Տիկ. Անիկ »	10
Պետրոս Գաբրին »	5
Վրդ. Օհանեան »	5
Նչ. Թէրզիեան »	5
Ց. Չիլինկիրեան »	5
Օհնիկ Նալբանդեան »	5
Գ. Պաղալեան »	5
Կարապետ Վարժապետ »	7½
Հայոց Ընկերութիւն »	10
Նչ. Գասպարեանի Սրճարանէն »	5
Կր. Սարգիսեանի » »	10
Միքայէլի » »	5
Անանիայի » »	7
Փիլիպպոսին » »	20
Զիլիճեանի » »	5
Ս. Թէրզեան »	12½
Ց. Փէհլիվանեան »	6
Համլ Համբարձում	4
Պզ. Եղուանդեան Պոլիս	20
Ա. Պօղոսեան Պիլէճիկ	10
Մ. Մանուկեան »	5
Բ. Բէչիեան »	10
Մ. Գազանճեան »	5
Մ. Համճեան »	5
Տ. Տամլամեան »	10
Կ. Փափազեան »	20
Գվ. Բէքմէզեան »	20
Մ. Տուճեանեան »	5
Ց. Ալիճանեան »	10
Կ. Մօրճիկեան »	10
Ց. » »	20
Հ. Ամէլեան »	20
Գ. Տէր Մէրկէրեան »	20
Սեթ. Կէօլճաղցի	5
Տէրձեան Նէրսէսեան »	10
Թ. Համբարձումեան »	5
Ց. Բէչիկեան »	20
Ց. Թէրզեան »	5
Ն. Քէմախճեան »	10
Ց. Սահակճեան »	6½
Գ. Սահակեան »	5
Կ. Փօրեալեան »	20
Տէրձեան Պէհզատեան »	10

Օ. Սարըեան	»	10
Ս. Մօրճիկեան	»	5
Ս. Վարդանեան Միխայիճ		20
Պատ. Յ.Տէր Ստեփանեան Ռօտոսթոյ		20
Ոմն Քրխատունեայ	»	20
Ոմն Հայ	»	20
Մ. Աւետեան	»	20
Խ. Շաչղընեան	»	20
Գվ. Պալիկեան	»	20
Յ. Դալարեան	»	20
Մ. Պէքճարեան	»	20
Ս. Կիւրճեղեան	»	20
Ոմն	»	20
Գ. Ալեանաշեան	»	20
Ս. Թարագճեան	»	16
Պ. Գ. Ձամճեան	»	10
Թ. Տէր Դաւոնդեան	»	10
Տօքթ. Ս. Սրապեան	»	10
Ց. Փրաւատեան	»	10
Ոմն	»	2½
Բարեսէր ոմն Սամաղարչն երկու բոլոլի համ		25

Գ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

ԱՆՄԵՂ ԽԱՂԵՐ

«Անմեղ խաղերը աւազէարան ու զուարթարար պեղեր են» ըսած է բարի եւ նշանաւոր հեղինակ մը։ Ասոնք ոչ թէ միայն զուարճութիւն եւ զբոսանք կը պարգեւեն տան, այլ կը սորվեցնեն նաեւ նոյնիսկ կեանքին «պայծառագոյն կողմը»։ Բայց ասոնք խաղի համար չէ՛ այս խօսքը։ Խաղեր կան որ մահառիթ խոյսեր են թէ՛ մարմնոյ եւ թէ՛ հոգւոյ, կան ալ շատ անվնասականներ։

Խաղերու ընտրութեան մասին՝ մարդ պարտի այնքան հոգածու ըլլալ որքան հոգածու է իր կարգալու դրքերուն եւ անոնց ու կաղդուրում առնելու համար իր կերածին ու խմածին։ Կան այնպիսի խաղեր որ մեքենայ ու անմեղ զուարճութիւն մը ըլլալով հանդերձ հանճարեղ կընեն զմարդ, եւ կը սրեն ու զօրաւոր կընեն միտքը։ Աղէկ եւ օգտակար բան է այս տեսակ խաղերով զբաղիլ հանգիստ երթեւեկի ժամանակ տալը ընտանեկան յարկին մէջ։

Ա Զ Գ Ա Յ Ի Ն

Արեւելք կիմանայ թէ Ամենայն Հայոց Հայրապետը հրաւիրուած է ներկայ գտնուիլ Ռուսիոյ Վեհ. Նիքօլա Կայսեր թաղադրութեան հանդէսին ի Մոսկուա։

— Դատական Նախարարութիւնն Զատկի երրորդ օրն պաշտօնագիր մը ուղղեցուց առ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն ծանուցանելով թէ կայս. Իրատէ մը հրամայած է Զատկի տօնին առթիւ, քառասուն հազար ղրուշ նուիրել Պատրիարքարանին։

— Անգղիական, Իտալական, Գերմանական եւ Ռուսական դեսպանատանց առաջին Թարգմանք Զատկի առաջին օրն Պատրիարքարան երթալով յանուն դեսպանաց ընտրհատորական այցելութիւն տուած են Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր։ Նոյնպէս Հայ Հռովմէականաց Պատրիարքական Փոխանորդ Տ. Սրապեան Գեր. պապածառ նոյն օր, եկեղեցականաց եւ աշխարհականաց հետ Պատրիարքարան երթալով Զատկական տանէ առթիւ յանուն Տ. Ազարեան Պատրիարքին ընտրհատորական այցելութիւն տուած է։

Նոյնպէս Զատկի երկրորդ օրն Վարչութեան կրկին ժողովներու անդամք, Տեսուչ Խորհուրդք, Մայրաքաղաքիս եկեղեցեաց քարոզիչք, Թուղթակից Խորհուրդք, Հոգաբարձութիւնք, եւայլն, եւայլն. բաղմութեամբ կը հաւաքուին Պատրիարքարանի ընդունելութեան մեծ սրահին մէջ։ Ցայնժամ անդ ժամանելով Ս. Պատրիարք Հայրն՝ Մուտիչեան Ցարութիւն էֆէնտի ներկայիս կողմէ բանախօսութիւն մը կարտասանէ եւ Զատկական տօնին առթիւ ընտրհատորութիւնները կը մատուցանէ առ Ս. Պատրիարք Հայրն։ Ապա Նորին Սրբազնութիւն պատշաճ յարմար բանախօսութեամբ մը կը պատասխանէ եւ կ'օրհնէ բոլոր ներկայ եղողներն։

ԿԱՂԱՔԱԿԱՆ

Գրեթէ ամբողջ աշխարհի քաղաքական կացութիւնը չորքութեան եւ խառնաշփոթութեան մէջ կը գտնուի ի ներկայս։ Արեւմտեան ու կեդրոնական Տէրութեանց յարաբերութիւնք ձգտեալ վիճակի մէջ կը գտնուին այլ եւ այլ խնդրոց առթիւ որք տագնապալի երեւոյթներէ արդէն անցած են ու դեռ չդիտցուիր թէ ինչ ելք պիտի ունենան։ Ամերիկեան, Ամերիկեան Մայրագոյն Արեւելեան խնդիրներ տարիէ մը հետէ հրատապ չրջաններու մէջ են։ Դեռ քանի մը չաբաթ առաջ Անգլիա Գերմանիոյ պաղ ընդունելութիւնը ղգածեալ, դիւանագիտական կ'ընէր Ֆրանսայի, գոնէ իր այն դրացին սիրաշահելու համար։ Եւ ահա յանկարծ Գերմանիա Անգլիոյ կողմը կը բռնէ եւ Ֆրանսա Անգլիոյ դէմ կ'ելլէ Ամերիկեան անվերջանալի. գործերուն երեսէն, որովհետեւ Ամերիկէի ամեն կողմն բազմաթիւ գործեր կան գաղթական Տէրութեանց համար։ Իտալացիներուն Հապէշստանի մէջ կրած չափազանց պարտութիւնը մեծ վնաս տուաւ իրենց հարստութեան իրրեւ Մեծ Տէրութիւն, եւ Երրեակ Զինակցութիւնն պահ մը արմատէն խախտած երեւցաւ, բայց հիմա երեւոյթք կը ցուցնեն թէ Երրեակ Զինակցութիւնն թէեւ ո՛չ դրով, սակայն գործով ինքնակի վերածուած է Անգլիոյ միանալովն։ Իտալիան Լոքհրդարանին մէջ նախապարք յայտնած են Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ դաշնակցութեան մօտ վիճակ մը գոյ եղած ըլլալն։ Անգլիա անուղղակի կերպով կօգնէ Իտալացիներուն որպէս զի Հապէշստանի տահանոյն վրայ ինտալա քաղաքը ձեռք չձգեն։

— Անգլիական Սթանտարտ լրագիրն խօսելով Երրեակ Զինակցութեան ինտակի վերածուած ըլլալու դրոյցներուն վրայ կ'ըսէ թէ, Ֆրանսայի ձեռքն է Երրեակ Զինակցութեան գլխիկը նեռել զՄիւնն Բրիտանիա։ Երբ աշխարհի ամեն կողմը Ֆրանսա Անգլիոյ դէմ ելլէ, եւ երբ Երրեակ Զինակցութիւնը կազմող Տէրութիւնք Անգլիոյ հանդիպ ընդ, Անգլիա, ո՛րքան ալ փոփոքող ըլլայ Ֆրանսայի հետ բարեկամաբար վարուելու, իրաց բերմունքովը իսկ կը մղուի Երրեակ Զինակցութեան յարելու։ Սթանտարտի այս գրածէն կը հասկցուի թէ անհիմն է Անգլիոյ եւ Երրեակ Զինակցութեան միջեւ դաշնագիր մը կնքուած ըլլալը։ Բայց պահպանողական թերթը կ'ըսէ թէ երբ չհակկցութիւն կայ, երբ համամտութիւնը չհուց նոյնութեան վրայ հաստատուած է, մանաւանդ դաշնագրի պէտք չկայ որպէսզի Անգլիա եւ Երրեակ Զինակցութիւնն իրարու գործակից ըլլան։ Ֆրանսա Ռուսիոյ հետ իր դինակցութենէն ցարդ չօչափելի օգուտ մը չքաղեց։ Շօշափելի ամեն օգուտները Ռուսիա ինք քաղեց Ֆրանսայի հետ իր դինակցութենէն։ Տէրացու Ֆրանսայի խնայողները Ժողովրդեան միլիառներուն, որոց չնորհիւ իր եկեմուտքը կարգի դրաւ եւ իր երկրին զարգացման համար պէտք եղած դրամագլուխները լիառատ վայելեց։ Ֆրանսա յամենայնի հլու հեռուսող եղաւ ռուսական քաղաքականութեան, բայց Ռուսիա էապէս ո՛չ մէկ ծառայութիւնն մատոյց Ֆրանսայի։ Սթանտարտ կը հարցնէ թէ կ'արժէ՞ միթէ որ Ֆրանսա Ռուսիոյ հետ հաղնթայ ըլլալու սիրոյն հարմար չարունակ դէմ ելնէ, եւ Երրեակ Զինակցութեան դիրքը մղէ զԱնգլիա։

— Անգլիոյ համար նոր հոգ մը ծագեցաւ։ Լօ–Պէնկուլա անուն Մադասկէէ վիհատեսին ձեռքէն առնուած Հարաւ–Ամերիկեան ընդարձակ երկրին մէջ, ուր անգլ. ինքնավար ընկերութիւնը կը կառավարէ, բնիկ Մադասկէէներն ոտք ելան Անգլիացիներուն դէմ, Ինսկինա եւ Թիլատուզի գաւառներուն մէջ, եւ կարգ մը Անգլիացիներ ջարդեցին, ընդ որս այն կղզիներու գեր–կառավարիչ Պ. Պէնգլի։ Անգլիացիները զորավիգներ կը փոխադրեն նոյն երկրին ուղղութեամբ՝ Պուլուվայօ եւ Կոէլօ, պաշտպանութիւնն ղբոսնելու համար։ 100 կաւուորք, բազմա-

հարուածեան հրացաններով եւ Մաքսիմ թնդանօթով զինեալ, այն կողմ դրկուե-ցան անվիջապէս, նպատակաւոր դերք մը բռնելով բնիկներուն յառաջխազայու-թիւնը կասեցնելու համար, մինչեւ որ նոր օգնութիւնք հասնին։

Ահեղի նոր լուրերու նայելով, Մագա-պէլէններու երկրին մէջ քաղաքները վազ ընդ վոյժ պաշտպանողական վիճակի մէջ կը դրուին, դէմ դնելու համար Մագա-պէլէններուն չարժման, եւ դաշտին մէջ կառաւարներ կը գրուին ի պաշտպանու-թիւն քալաքացեաց։ Անպղխացիք ան-միջապէս ձեռնակալեցին կարգ մը ցեղա-պետներ եւ տեղային զօրք դրկեցին յիշ-եալ երկու գաւառները։ Մադագասկէնները շատ մը ագարակներ թալէցին, եւ կրա-կի տուին Անգղիացիներուն տուները։ Անգղ. իշխանութիւնք վաւաւարական մերանացներէն սպիտակամորթներուն ղէնք եւ վառիտուխա տուին իրենք զի-րենք պաշտպանելու համար սեւ բնիկնե-րուն դէմ։

— Օրեան կարեւորագոյն լուրերէն մէկն է Պերլինէ եւ Փեղերսպուրկէ ակոզ այն ծանուցումը թէ Չին եւ Ռուսիա համաձայնած են։

Չին, վախնալով ազատ կամ անմաքս նաւահանգիստ հաշակելու զԲորդ-Սը-թուբ, ինչպէս խոստացած էր Ճապոնի, համակերպեր է այն յայժ կարեւոր նա-ւահանգիստը թողուլ Ռուսիոյ, ի վոխա-րէն ինչ ինչ կարեւոր պայմաններու։

Բայց ասոր, Սիպերիոյ մեծ երկա-թուղին մէկ ճիւղը պիտի երկնցնայ Չի-նական հողին վրայէն, եւ պիտի ծա-ռայէ Չինու վաճառականութեան մէկ կարեւոր մասը, մանաւանդ թէ յի վա-ճառականութիւնը, ցամաքի կողմէն դէպ ի Ռուսիա դարձնելու։ Ռուսիա պիտի ըլլայ մեծ չափսոանն չինական ապրանաց, որովհետեւ Սիպերիոյ եր-կաթուղին կը յանգի մինչեւ Մոսքուա եւ Փեղերսպուրկ մէկ կողմէ, եւ մինչեւ Օռեսա միւս կողմէ։

Բորդ-Սրթուբ տարին տասներկու ա-միս ղերծ է նաւոյցէ, մինչ Ռուսիոյ այժմեան միակ նաւահանգիստը Խաղա-ղականի վրայ, Վլատիվոստոք, տարին վեց ամիս սառած է։ Բորդ-Սրթուբ Ռուսիոյ համար թէ զինուորական եւ նաւային, թէ առեւտրական տեսակէ-տով առաջին կարգի կեդրոն մը պիտի ըլլայ։ Շնորհիւ Բորդ-Սրթուբի, Ռու-սիա ամրապէս պիտի հաստատուի Մայ-րագոյն Արեւելքի կողմը։

Կը մնայ տեսնել թէ Ճապոն եւ Անգ-լիա ինչ պիտի ըսեն Ռուսական այս նոր եւ չատ մեծ յաջողութեան։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պուկարիոյ Ֆէրտինանտ Իշխանը որ այս միջոցիս մայրաքաղաքս կը գտնուի, ի մօտոյ պիտի մեկնի մայրաքաղաքէն։

— Արեւելեան երկաթուղւոյ պարտաթուղ-թերու վիճակահանութեան պարգեւին համար, ինչպէս յայտնի է, Հանրային Պարտուց Վարչական ժողովն որոշած էր հարիւրին 58ի տեղ 72½ վճարել։ Կայս. կառավարութիւնը պատասխանած է նոյն վարչութեան թէ ի մօտոյ վերջնական որոշում մը պիտի տրուի առ այդ։

— Բազաքացիութիւնը, անանուն հիւանդութեան վրայ տեղեկագիր մը ուղղելով Բ. Դրան, անմիջական պէտք ցոյց տուաւ կամ անանուն առողջութեան հսկելու վերաբերեալ կանոնագիրը դոր-ծադրելու եւ կամ խիստ պատիժ մը անօրինելու այն անձանց նկատմամբ, որք չեն ուզեր կառավարութեան տեղեկու-թիւն տալ երբ անանուն հիւանդութիւնք երեւան ելնեն։ Տեղեկագիրը կը յարէ թէ այս միջոցներով միայն կարելի է այդ հիւանդութեանց ճարակման առաջքն առնուլ։

Տէր եւ հրատարակիչ՝ Ղ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻՒԹԻՃԵԱՆ

Տպագրութիւն Ց. Մ. Տ Թ Է Ո Մ Ե Ա Ն
Թիւ 24, Ֆինճանճըլար Նզդուշու Վ. Պոլիս